HUMANIST

UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND. NR. 6 JUNI 1985. LOS NUMMER: ƒ 2,50

CEES SCHELLING:

DE VAKBEWEGING HEEFT GEEN AANSLUITING MEER OP DE SAMENLEVING

Het mooiste verhaal staat in een kinderboek

Mogelijkheid van beroep op noodtoestand bij euthanasie

Ethische aspekten rondom Aids

Quatre-mains: De goede moordenaar

HUMANIST

Uitgave Humanistisch Verbond, verschijnt maandelijks.

40ste jaargang, juni 1985

REDAKTIE & VORMGEVING:

Hes van Huizen

MEDEWERKERS DIT NUMMER:

Bert Boelaars/Theodor Holman/Tom Jansen/Harrie Jekkers/Koos Meinderts/Jan-Willem van Nunen/Jac van den Oort/Martin Šimek/H. Singer-Dekker/Ingeborg van Teeseling/Rob Tielman/Chiel Verduijn

REDAKTIE-ADRES:

Oudkerkhof 11, Utrecht
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Telefoon: 030-318145

REDAKTIEKOMMISSIE:

Mettha de Nachtegaal/Jan de Leede/Wim Jungman/Rina Spigt

ABONNEMENT/LIDMAATSCHAP

Een abonnement op de „Humanist" kost *f* 25,- per jaar.
De kontributie voor het lidmaatschap van het HV stelt u zelf vast. De minimumkontributie is *f* 65,- per jaar, inklusief een abonnement op de „Humanist". Mede-leden hoeven geen kontributie te betalen. Als richtlijn voor de vaststelling van de bijdragen houden veel leden een half procent van hun inkomen aan. Voor leden met een bruto inkomen beneden de *f* 18.000,- per jaar bedraagt de minimumkontributie *f* 45,- per jaar. Voor jongeren voor wie recht op kinderbijslag en/of kinderaftrek bestaat bedraagt de kontributie *f* 30,- per jaar. Gezinsleden en huisgenoten kunnen zelfstandig lid worden voor *f* 15,- per jaar. Men ontvangt dan geen „Humanist".

DIT BLAD IS GEDRUKT OP KRINGLOOPPAPIER BIJ BROUWER OFFSET, UTRECHT

Geef u op als lid van het Humanistisch Verbond of neem een abonnement op de „Humanist". Bel 030 - 31 81 45 of schrijf naar: Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Wacht met betalen tot u een aksept-girokaart ontvangt.

HUMANISTISCH VERBOND GIRO 197930 - UTRECHT

Foto omslag:
Jan-Willem van Nunen

HET VOLGENDE NUMMER VERSCHIJNT EIND JULI. KOPIJ VOOR DIT NUMMER MOET UITERLIJK BINNEN ZIJN OP 1 JULI.

Het bestuur van de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden Zoetermeer-'s-Gravenhage zoekt in verband met het vervroegd met pensioen gaan van de huidige directrice per 1 maart 1986

DIRECTEUR (M/V)

voor het humanistisch centrum voor ouderen „Buytenhaghe".
Buytenhaghe ligt in de groeistad Zoetermeer en is in 1978/1979 gereedgekomen. Het omvat een verzorgingshuis voor 183 bewoners en een complex van 108 woningen.
De 70 BFT arbeidsplaatsen worden gedeeld door 134 medewerkers.

Functie-informatie
De te benoemen functionaris wordt belast met de leiding van het verzorgingshuis en het beheer van de woningen. Hierin wordt hij/zij bijgestaand door een aantal diensthoofden en een externe administratieve dienst.

Specifiek aandachtsveld:
- scheppen van een goede woon- en werksfeer en het bewaken van de overlegstructuur
- voorbereiden en uitvoeren van bestuursbesluiten
- realiseren van het opnemingsbeleid
- zorgdragen voor een verantwoord financieel-economisch en technisch beheer
- ontplooien van initiatieven, die een bijdrage leveren aan een creatief ouderenbeleid
- onderhouden van in- en externe contacten

Functie-eisen
Voor deze belangrijke functie worden de volgende eisen gesteld:
- ervaring in een leidinggevende functie bij voorkeur in de intramurale bejaardenzorg
- sociaal-voelend teammanager met goede contactuele eigenschappen en ervaring in personeelswerk
- een gedegen financieel-administratief inzicht
- buitenkerkelijk, met een positieve instelling t.a.v. de humanistische levensbeschouwing
- leeftijd vanaf 40 jaar

Salaris en overige arbeidsvoorwaarden zijn volgens de CAO Bejaardenoorden, terwijl de PGGM-regeling van toepassing is.

Bij de sollicitatieprocedure wordt rekening gehouden met een door bewoners, staf en O.R. uit te brengen advies over de voorgestelde kandidaat.
Een psychologisch onderzoek kan deel uitmaken van de procedure.
Kandidaten dienen bereid te zijn zich in Zoetermeer te vestigen.

Sollicitaties kunt u binnen 14 dagen na plaatsing van deze advertentie richten aan: Bestuur H.S.H.B. Zoetermeer
's-Gravenhage, „Buytenhaghe", Bergmanstrook 45, 2726 RR Zoetermeer.

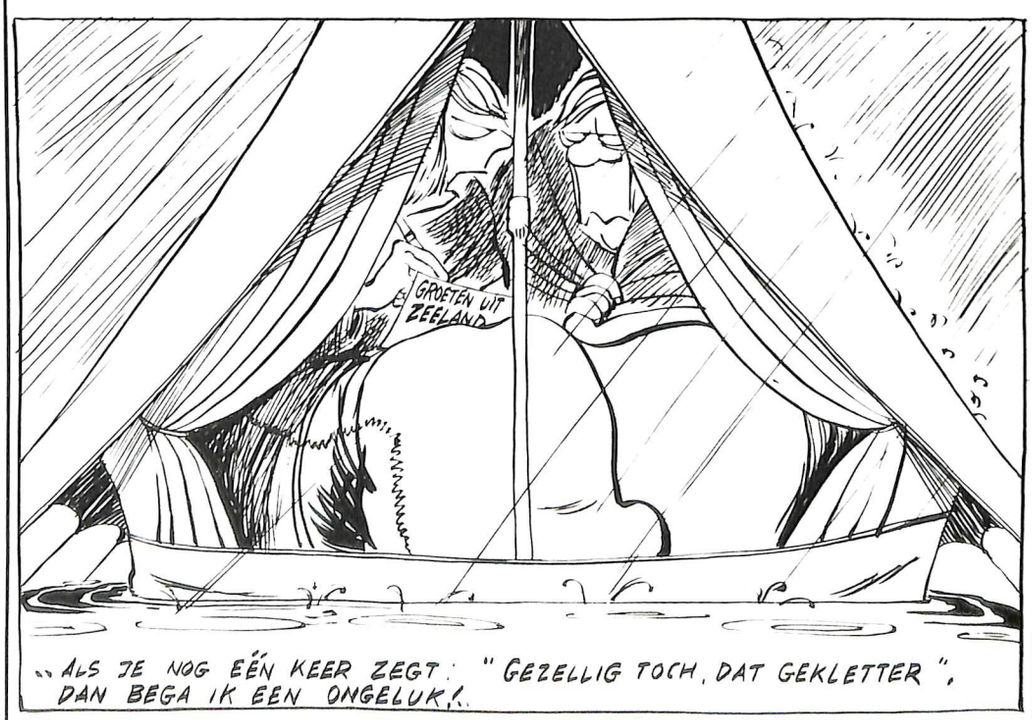

GARMT STUIVELING OVERLEDEN

Op de valreep van de totstandkoming van dit nummer van de Humanist bereikt ons het bericht dat op zaterdag 11 mei Garmt Stuiveling (77) is overleden. Hij kreeg in Nederland vooral bekendheid door het grote aantal essays en studies dat hij op letterkundig gebied publiceerde. Maar in zijn zeer werkzame leven nam ook het humanisme en het Humanistisch Verbond een belangrijke plaats in. Zo was Garmt Stuiveling één van de oprichters van het Verbond in 1946 en was hij jarenlang aktief lid van het hoofdbestuur. Hij was zeer geliefd in de gemeenschappen van het HV en ook buiten de direkte humanistische kring maakte hij veel indruk met zijn grote sprekerstalenten. Hij hield veel toespraken en redevoeringen voor de radio, aanvankelijk voor de Vara-mikrofoon, later in de zendtijd van het Verbond. Zeker in de beginjaren van het HV was dit zeer belangrijk. De meeste mensen wisten vrijwel niets af van humanisme. En Stuiveling was in staat om goed geformuleerd aan een breed publiek duidelijk te maken waar het humanisme voor staat. Zeker op de oudere generatie humanisten heeft hij een onvergetelijke indruk achtergelaten. Het is droef dat we in een tijd leven dat veel mensen die bij de oprichting van het Verbond een grote rol hebben gespeeld, ons geleidelijk aan ontvallen. Maar de ideeën die Garmt Stuiveling samen met anderen in die begintijd heeft uitgedragen, zullen blijven voortleven.

Bij de foto een gedichtje van de hand van Garmt Stuiveling. Het wordt veel geciteerd bij het werk van de humanistische uitvaartbegeleiding (Met dank aan Nel Verschure en Rina Spigt).

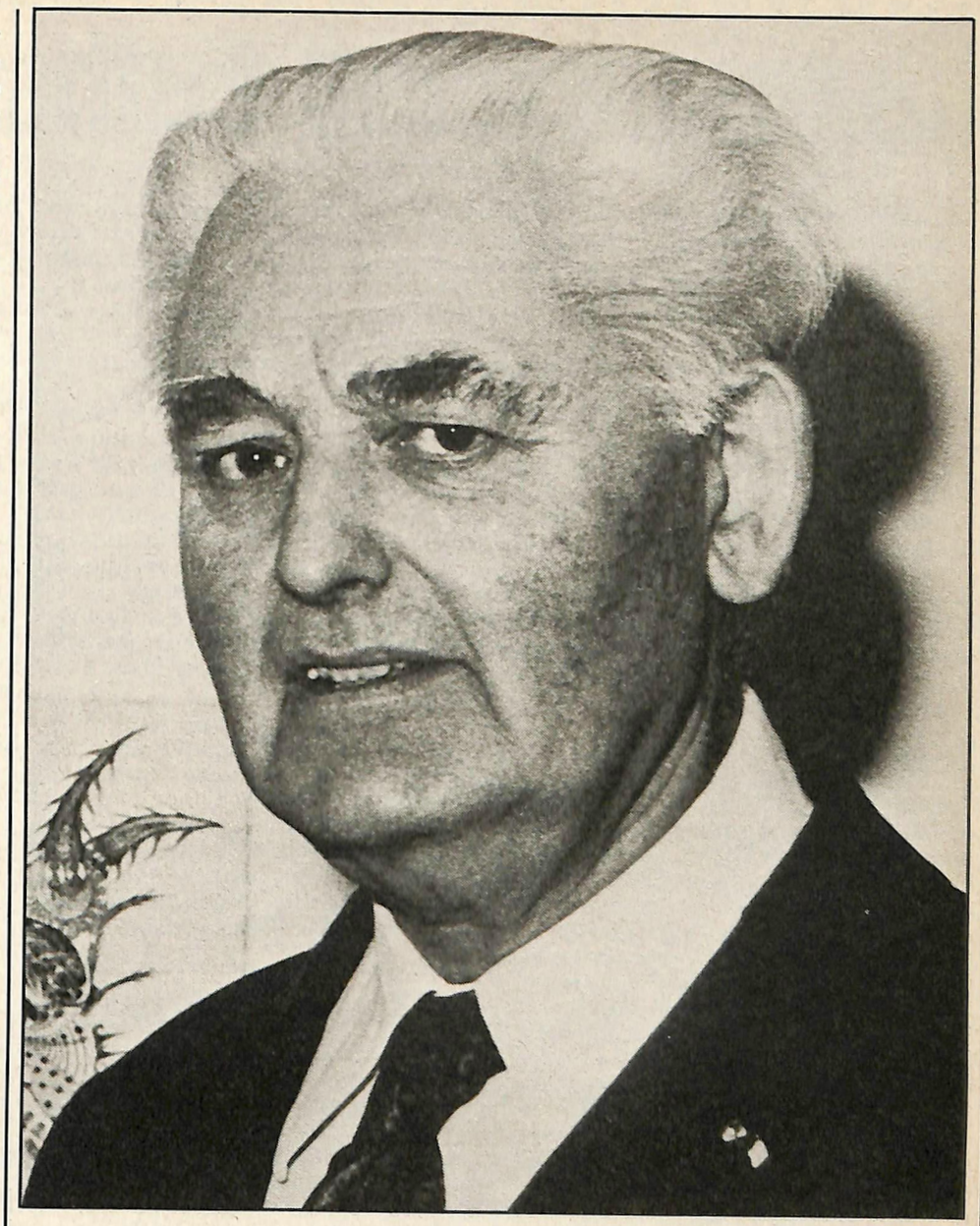

Foto: ANP

ER IS GEEN EINDE
ER IS GEEN BEGIN

AL HET ZIJNDE
IS WISSELING

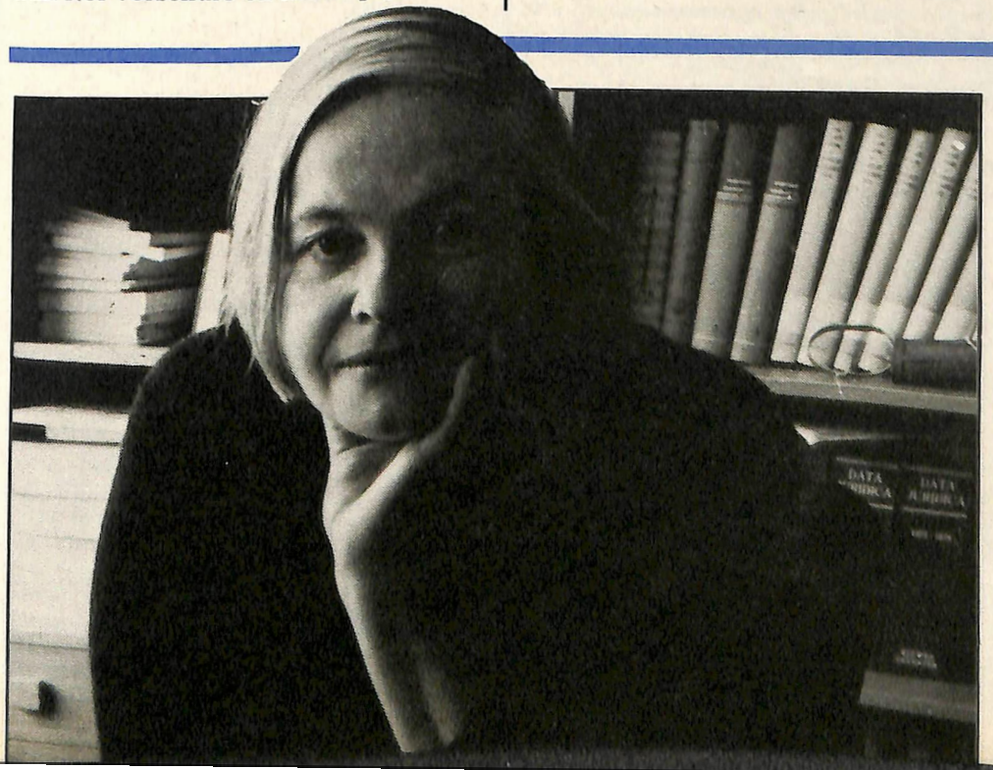

Van Praagprijs voor Hella Haasse

De Dr. J. P. van Praagprijs 1985 is op juni, tijdens het tweedaagse HV-kongres in Zeist, toegekend aan de schrijfster Hella Haasse. In het volgende nummer van de Humanist zullen wij uitgebreid aandacht besteden aan deze uitreiking en aan Hella Haasse.

Mogelijkheid van beroep op n bij toepassing euthanasie

Nog niet zo lang geleden heeft de Hoge Raad een arrest gewezen, waarbij een zeer beperkte mogelijkheid wordt opengelaten euthanasie toe te passen zonder strafbaar te zijn. Luisterend naar enkele radio-kommentaren kwam ik tot de ontdekking dat sommige sprekers die zeiden zeer positief te staan tegenover het invoeren van een mogelijkheid tot euthanasie, toch vonden dat onze hoogste rechter hier te ver was gegaan. Hun redenering was: „de wet verbiedt euthanasie nu eenmaal. De rechter heeft de wet opzij gezet en dat mag niet. Het is hoogst noodzakelijk dat nu snel wetswijziging plaats vindt".
Hoe sympathiek ik dit standpunt ook vind, ik meen dat dit niet juist is en dat het aanleiding kan geven tot misverstanden. Daarom zou ik graag een korte kanttekening bij dit arrest plaatsen. Volgens mij heeft de Hoge Raad namelijk de wet helemaal niet opzij gezet. Hij heeft gebruik gemaakt van een sinds jaar en dag aanvaarde en ook toegepaste juridische techniek, waardoor het mogelijk wordt een bepaald strafrechtelijk voorschrift in uitzonderlijke situaties buiten toepassing te laten. Ik laat in het midden of het soms om andere redenen aanbeveling zou verdienen de wet te wijzigen. De beantwoording van deze vraag past niet in het kader van dit artikel. Het gaat mij er hier uitsluitend om dat de Hoge Raad de wet niet opzij heeft gezet en dat dus om *deze* reden een wetswijziging niet noodzakelijk wordt. Het arrest is overigens zeer interessant. Het ging om het volgende.

De feiten

Een arts had een 95-jarige patiënte een dodelijke injectie gegeven. Zij had hem herhaaldelijk verzocht haar leven te beeindigen. Buiten twijfel is dat zij in het volledige bezit van haar geestvermogens was en dat zij haar verzoek goed had overwogen. Zij had twee jaar eerder een „euthanasie-verklaring" ondertekend. Haar gezondheidstoestand verminderde zienderogen. Ze was blijvend bedlegerig ten gevolge van een heupfractuur. Haar gehoor-, gezichts- en spraakvermogen gingen achteruit. Op een gegeven ogenblik kon zij niet meer eten of drinken en raakte zij buiten bewustzijn. Van deze toestand herstelde zij zich weer enigszins en toen zij weer kon spreken verklaarde zij dat zij ondragelijk leed en een dergelijke ervaring niet nog eens wilde doormaken. Zij drong opnieuw aan op euthanasie. Haar huisarts pleegde overleg met haar zoon en schoondochter en met zijn assistent, die ook arts was. Ook zij waren van oordeel dat de patiënte ondragelijk leed en dat euthanasie aangewezen was. Daarna gaf de huisarts haar een dodelijke injektie.

De rechterlijke uitspraken

De rechtbank te Alkmaar was van oordeel dat de euthanasiebepaling in ons Wetboek van Strafrecht in dit geval niet van toepassing was en ontsloeg de arts van alle rechtsvervolging.
Het gerechtshof te Amsterdam vond, dat de euthanasiebepaling wel degelijk van toepassing was. Niettemin besloot het Hof geen straf op te leggen, omdat de arts als *mens* niet onverantwoord had gehandeld. (De rechter heeft in iedere zaak de mogelijkheid geen enkele sanctie op te leggen, ook al vindt hij dat het feit bewezen en de dader strafbaar is. Het is voor de betrokkene natuurlijk prettig als hij niet gestraft wordt, maar een dergelijke uitspraak doet niets af aan het *principe* dat hij strafbaar *is*.)
De Hoge Raad vond, dat het Hof de zaak niet voldoende had onderzocht. Het Hof had namelijk volgens de Raad verzuimd na te gaan of in dit geval „naar verantwoord medisch inzicht, getoetst

Door H.Singer Dekker

aan in de medische ethiek geldende normen, te dezen sprake was van een noodtoestand". De Hoge Raad zei erbij, dat de beantwoording van deze vraag in situaties als deze afhangt van een aantal factoren welke van geval tot geval kunnen verschillen. Hij gaf voorbeelden van vragen welke de rechter nog zou kunnen beantwoorden en die, als het antwoord positief zou uitvallen, aanleiding zouden kunnen zijn om tot het oordeel te komen, dat hier van een noodtoestand kon worden gesproken.
De Hoge Raad dacht aan de volgende vragen:
1. of naar vakkundig medisch inzicht gevreesd moet worden voor een steeds verdergaande ontluistering van de persoon van de patiënte en/of een nog verdere verergering van haar, reeds als ondragelijk ervaren lijden,
2. of zij weldra niet meer in staat zou zijn op waardige manier te sterven en
3. of en zo ja, in hoeverre nog mogelijkheden bestonden tot verzachting van haar lijden.

Ons hoogste rechtscollege verwees de zaak vervolgens naar het gerechtshof in Den Haag om de zaak verder te onderzoeken.

Wat de Hoge Raad met dit arrest heeft gezegd is: ook bij de bestaande wetgeving die het doden op dringend en ernstig verzoek van de betrokkene verbiedt, is het mogelijk dat er geen strafbaar feit plaats heeft. Namelijk als zich voor de arts die de dodelijke injektie geeft, een noodtoestand voordoet.
Nu is de noodtoestand, die de strafbaarheid van het gepleegde feit opheft, een normaal aanvaarde figuur in onze rechtspraak. We weten allemaal wel dat men soms een handeling kan verrichten die onder gewone omstandigheden strafbaar is, maar in uitzonderingssituaties niet. Iedereen kent de termen „noodweer" en „overmacht". Ik mag een ander niet doden, maar als ik dat in noodweer doe, is mijn daad niet strafbaar. Niet, dat de rechter zoiets snel aanneemt, maar het kàn.
De chauffeur die plotseling iemand in zijn wagen krijgt, die een revolver op zijn slaap richt en zegt: „doorrijden of ik schiet je kapot", is niet strafbaar als hij onder deze dreiging door het rode licht gaat. Niemand zal in zo'n geval zeggen dat de rechter de wet opzij heeft gezet. We vinden het normaal dat je onder zulke omstandigheden principieel niet strafbaar bent. Welnu, noodtoestand is ook zo'n situatie. Dat heeft de Hoge Raad jaren geleden al uitgemaakt. Een opticieën had na winkelsluitingstijd een klant geholpen, wiens bril gebroken was en die zonder die bril hulpeloos was. Die opticieën moest voor de rechter verschijnen, omdat hij de winkelsluitingswet zou hebben overtreden. Die vlieger ging niet op. De Hoge Raad besliste, dat de opticieën in noodtoestand gehandeld had en daarom niet strafbaar was.
In de euthanasie-zaak heeft de Hoge Raad laten zien, dat er volgens dit kollege situaties *kunnen* zijn waarvoor de strafbepaling op euthanasie niet geschreven is. Dat oordeel past geheel in ons geldend recht.

Toch is hier natuurlijk wel iets nieuws aan de hand. Al kennen we de rechtsfiguur van noodtoestand al jaren, dat wil nog niet zeggen dat de vraag of zich in een bepaald geval noodtoestand *kan* voordoen, altijd gelijk wordt beantwoord. Bij noodtoestand gaat het meestal om een konflikt van plichten. Iemand die van mening is dat er in een bepaalde situatie maar één plicht is, zal niet gauw tot het aannemen van noodtoestand komen.
Sommige mensen zeggen: het doden van een mens op diens verzoek mag nooit, dat is eenvoudig niet een weg die ooit bewandeld mag worden. De Hoge Raad heeft nu laten blijken dat het daar tegenwoordig anders over denkt. Maar, het moet dan wel een zéér uitzonderlijke situatie zijn. Uit de faktoren welke het arrest noemt, blijkt wel dat het waarschijnlijk alleen zal kunnen gaan om zéér ernstige, als ondragelijk ervaren, uitzichtloze ziekten waarbij ook

odtoestand

niet meer de mogelijkheid bestaat door middel van medische hulpmiddelen aanzienlijke verzachting van het lijden te bereiken. Juist het feit dat de wet niet opzij wordt gezet, houdt in dat euthanasie slechts in een beperkt aantal situaties aanvaard kan worden. Veel zal afhangen van wat in medische kringen op dit terrein in het algemeen aanvaardbaar wordt geacht. In verband hiermee is het van belang dat het hoofdbestuur van de Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst zelf richtlijnen voor euthanasie heeft opgesteld die aardig met dit arrest sporen. Dat zal wel geen toeval zijn. De Hoge Raad deed namelijk uitspraak nadat deze richtlijnen bekend waren gemaakt.

Het arrest is een tussen-arrest. De Hoge Raad doet nog geen definitieve uitspraak. Eerst moet immers nog het een en ander nader worden uitgezocht. De vraag in welke gevallen een beroep op noodtoestand genade zal vinden in de ogen van de rechter kan nog niet met zekerheid worden beantwoord. Het is daarom wel begrijpelijk dat veel mensen verandering van wetgeving zullen blijven bepleiten. Daarbij moet men overigens wel bedenken, dat geen enkele wet volkomen zekerheid zal kunnen verschaffen. Een wet moet nu eenmaal in algemene termen worden geformuleerd. Het blijft altijd de vraag of de rechter die termen in een bepaald geval van toepassing zal achten.
Het is voor de wetgever wel van groot belang een goed inzicht te hebben in de soorten situaties welke zich voordoen. Het zou daarom misschien niet eens zo gek zijn als eerst eens wat meer ervaring wordt opgedaan met de toepassing van de opvatting van de Hoge Raad, voordat een verandering van wetgeving wordt ingevoerd. Dit lijkt een erg kille reaktie op een vraag die zozeer de emoties raakt. Maar te snelle, niet goed doordachte wetgeving kan veel ellende veroorzaken die bij een wat rustiger benadering vermeden had kunnen worden.

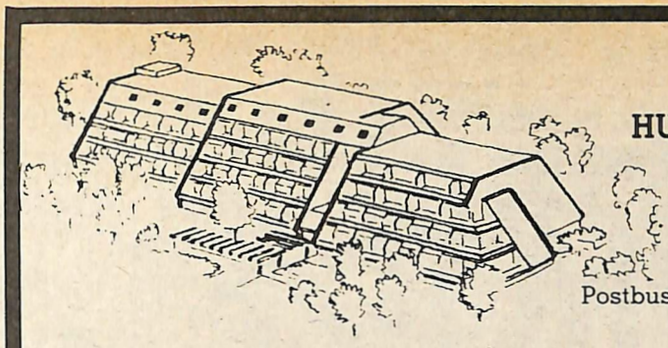

HUMANISTISCHE STICHTING „DE TERP" TE ALMELO

Postbus 484, 7600 AL Almelo

„De Terp" is een wooncentrum bestaande uit zelfstandige woningen, in het bijzonder voor bepaalde kategorieën bewoners zoals ouderen, alleenstaanden en onvolledige gezinnen. De filosofie achter dit wooncentrum is dat de bewoners met behoud van privacy een gemeenschap kunnen vormen, die tegemoet komt aan behoeften zoals kontakt en veiligheid.

Het wooncentrum bevat een honderdtal terrasflats van diverse type's gelegen aan inpandige straten en gemeenschappelijke rekreatieruimten op verschillende verdiepingen.

De Humanistische Stichting „De Terp" is eigenaar en beheerder van dit wooncentrum.

Bestuursleden worden benoemd door Humanitas en het Humanistisch Verbond. Een aantal bestuursleden kan worden benoemd door de Humanistische Stichting „De Terp".

Aangezien een aantal bestuursleden binnenkort aftreedt, zoekt de Humanistische Stichting „De Terp"

NIEUWE BESTUURSLEDEN

die:
a) mee kunnen en willen denken over het beleid ten aanzien van beheer en exploitatie van het wooncentrum,
b) affiniteit hebben met de humanistische levensovertuiging,
c) zo mogelijk bestuurlijke ervaring hebben en ervaring met woningbeheer.

Het bestuurslidmaatschap zal ongeveer 10 uur per maand in beslag nemen. Reiskosten en andere werkelijk gemaakte kosten worden vergoed.
Indien u geïnteresseerd bent, kunt u voor meer informatie terecht bij:
de heer Smit, voorzitter van het bestuur, tel. 05490-62442
Uiteraard stellen we het zeer op prijs als u mogelijke geïnteresseerden op deze advertentie wilt wijzen.

HV steunt wetsontwerp D'66 over regeling euthanasie-op-verzoek

Ruim tweederde van de Nederlanders vindt dat medewerking aan aktieve euthanasie niet langer strafbaar moet zijn. En 84% acht het toepassen van passieve euthanasie (het afzien van medische behandeling) geoorloofd. Dit zijn cijfers uit een recente enquête onder Nederlanders van 18 jaar en ouder, uitgevoerd in opdracht van de KRO.
(In 1972 was nog bijna de helft van de bevolking tegen aktieve euthanasie).
De enquête werd gehouden na het verschijnen van de brief van de Nederlandse bisschoppen over sterven en lijden. In deze brief verwerpen de bisschoppen aktieve euthanasie en noemen het een misdaad tegen het leven.
Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft onlangs uitgebreid gediskussieerd over euthanasie. Uitkomst is onder andere dat het verbond het wetsontwerp van D'66 over euthanasie-op-verzoek steunt (met een aantal wijzigingen). In dit wetsontwerp Wessels-Tuinstra wordt een wijziging van de artikelen 293 en 294 van het Wetboek van strafrecht voorgesteld. Het wetsontwerp maakt het mogelijk dat een geneeskundige bevoegd zal zijn tot aktieve euthanasie en het verlenen van hulp bij zelfdoding. Vrijwillige euthanasie zou bij invoering van het wetsontwerp dus wettelijk mogelijk worden.

Het bestuur praatte ook over het standpunt van de Nationale Ziekenhuisraad en over een rapport over „ongevraagde euthanasie" van het Humanistische Studiecentrum Nederland (HSN). Binnenkort zullen wij in de Humanist uitgebreid aandacht besteden aan de problematiek rond euthanasie. (HvH)

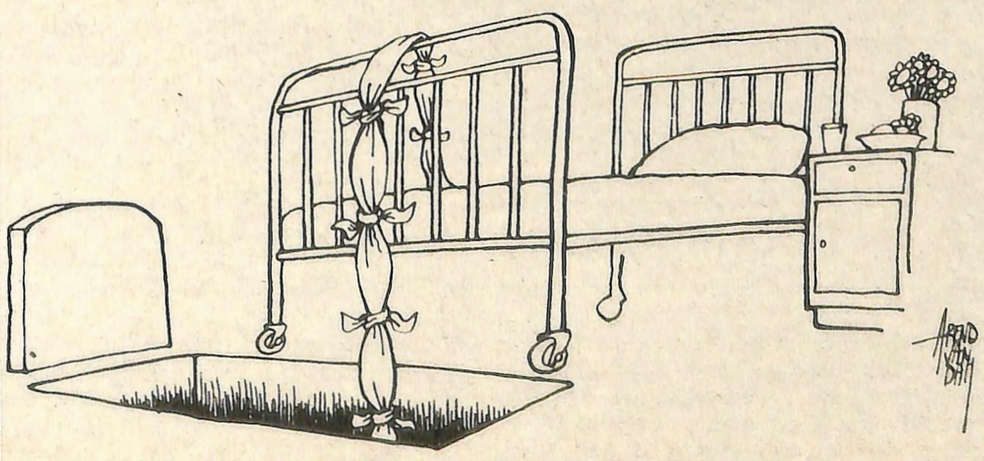

OUD-VAKBONDSLEIDER CEES SCHELLING:

HET WORDT TIJD OM TOE TE GEVEN DAT DE SOLIDARITEIT IN SCHERVEN OP DE GROND LIGT

,,Wat is solidariteit? Solidariteit is bereid zijn om van jezelf in te leveren. Echte offers te brengen omwille van anderen. Dat is solidariteit. We zeggen dat we solidair zijn met de Derde Wereld. God betere het, toe nou zeg. We verdienen bijna 3 procent aan die ene procent die wij geven. En ik zie ons nog lopen voor Vietnam. Internationale solidariteit, riepen we toen. Maar dat is een eind weg hoor, Vietnam. Nee, toen het er werkelijk op aankwam om solidair te zijn, hebben we het er vreselijk bij laten zitten. De vakbeweging had moeten zorgen dat de mensen in de bedrijven bereid waren om te staken tegen het pakken van de uitkeringstrekkers. Dat was pas solidair geweest. En dan moet je het niet afschuiven op de ménsen. Je moet je afvragen wat je als vakbeweging hebt gedaan om die mensen te stimuleren, om ze voor te houden dat er iets moest gebeuren, om te proberen dat samen van de grond te krijgen. Dan is het antwoord treurig. Niks, nul komma nul. En dat maakt de vakbeweging verantwoordelijk voor het gebrek aan solidariteit."

Door Ingeborg van Teeseling

De handen tegenover mij gebaren woedend. Een beetje wanhopig ook. Er moet nog zoveel gebeuren en er is zo weinig tijd. Toch zou er juist nu rust moeten zijn, want de eigenaar van de handen is met pensioen.
Cees Schelling, oud-voorzitter van de Voedingsbond FNV, heeft zich teruggetrokken in het noordelijke Pieterburen, op het randje van de aarde en soms net eroverheen. Hij is zevenenvijftig en een beetje moe. Toe aan rust, afstand en terug naar af. Vandaar het vrijwillige isolement in het weidse platte landschap.
De toon is grijs. Van vette zeeklei, meeuwen en af en toe een grote, stille boerderij. Het weer twijfelt tussen winter en lente en de bonen zijn nog steeds de grond niet in. Schelling heeft een baard en lijkt ouder sinds ik hem voor het laatst zag. Dat was in mei 1984, toen hij aftrad en zijn baan ove gaf aan Greetje Lubbi. Zij is de eerste vrouwelijke vakbondsvoorzitter en Cees' protégé. ,,Een paar van die kippen heb ik van haar", wijst de oud-voorzitter trots naar zo'n tien dikke glanzende Barnevelders in een ren. Ik krijg een rondleiding door huis en hof. Het is allemaal nog, op z'n zachtst gezegd, onaf. Een half afgebroken schuur omdat de dakpannen nodig waren voor het woonhuis. Overal modder, stro en nog niet gepote plantjes. Maar Schelling geniet. ,,Hier kan ik denken", zegt hij, ,,uit mijn tuin komen bonen, bloemen en gedachten." En laat ik voor dat laatste zijn gekomen.
Driehonderd kilometer rijden op zoek naar ideeën over solidariteit en of die nog wel bestaat. Bezien vanuit de ogen van een vakbonder ,,in ruste". Want: ,,een vechtjas hou je niet achter het tuinhekje."

,,Weet je wat ik me nou afvraag als ik hier zo sta te spitten? Er is in de afgelopen tien jaar zoveel ellende uitgestrooid over de mensen. Ik begrijp niet dat ze dat nog aksepteren. Ik had dat ook toen ik nog bij de Voedingsbond werkte. Dan zei ik wel eens: als tot de mensen doordrong welke macht ze hebben! Dat ze dingen anders kunnen doen. Met z'n allen kunnen zeggen: bekijk het maar, wij doen dit niet. Als ze dat door zouden hebben, zouden ze dan nog zo bang zijn om die macht te gebruiken?
Ik snap wel waaróm die mensen die angst hebben. Ze zijn gewoon nooit gestimuleerd om in verzet te komen. Noch de politieke partijen, noch de vakbeweging hebben iets gedaan om het volk opstandig te maken. We zijn heel snel in de sfeer van het kompromis terecht gekomen. Van: ja, natuurlijk moet er bezuinigd worden en de broekriem aan. We hebben de mensen in de steek gelaten, ze niet gesteund. Je ziet het nu met de stakingen in de vleeswarenindustrie. De Voedingsbond staat achter die mensen, terwijl iemand als Frans Drabbe uit het hoofdbestuur van het FNV zich wild is geschrokken en roept dat staken onverstandig is. Terwijl hij hosanna zou moeten roepen en de vlag uitsteken dat mensen in aktie komen!

Op z'n minst kan de bond mèt de mensen woedend zijn. En op goede plannen zinnen. Als je dat als bond niet van plan bent moet je dat zeggen. Laat de Industriebond dan eerlijk bekennen: ,,Wij willen niks voor jullie doen. Eerst de banen. Eerst de lonen voor de werkenden." Zeg dat dan. En sta niet te liegen op de Bühne. Je moet als bond ergens voor gaan staan. Aan je leden duidelijk maken wat jij belangrijk vindt, wat ze kopen als ze lid worden. Neem nou diezelfde Industriebond. Die is in de afgelopen vijftien jaar wel drie of vier keer fundamenteel van politiek veranderd. Hoe kun je er dan vanuit

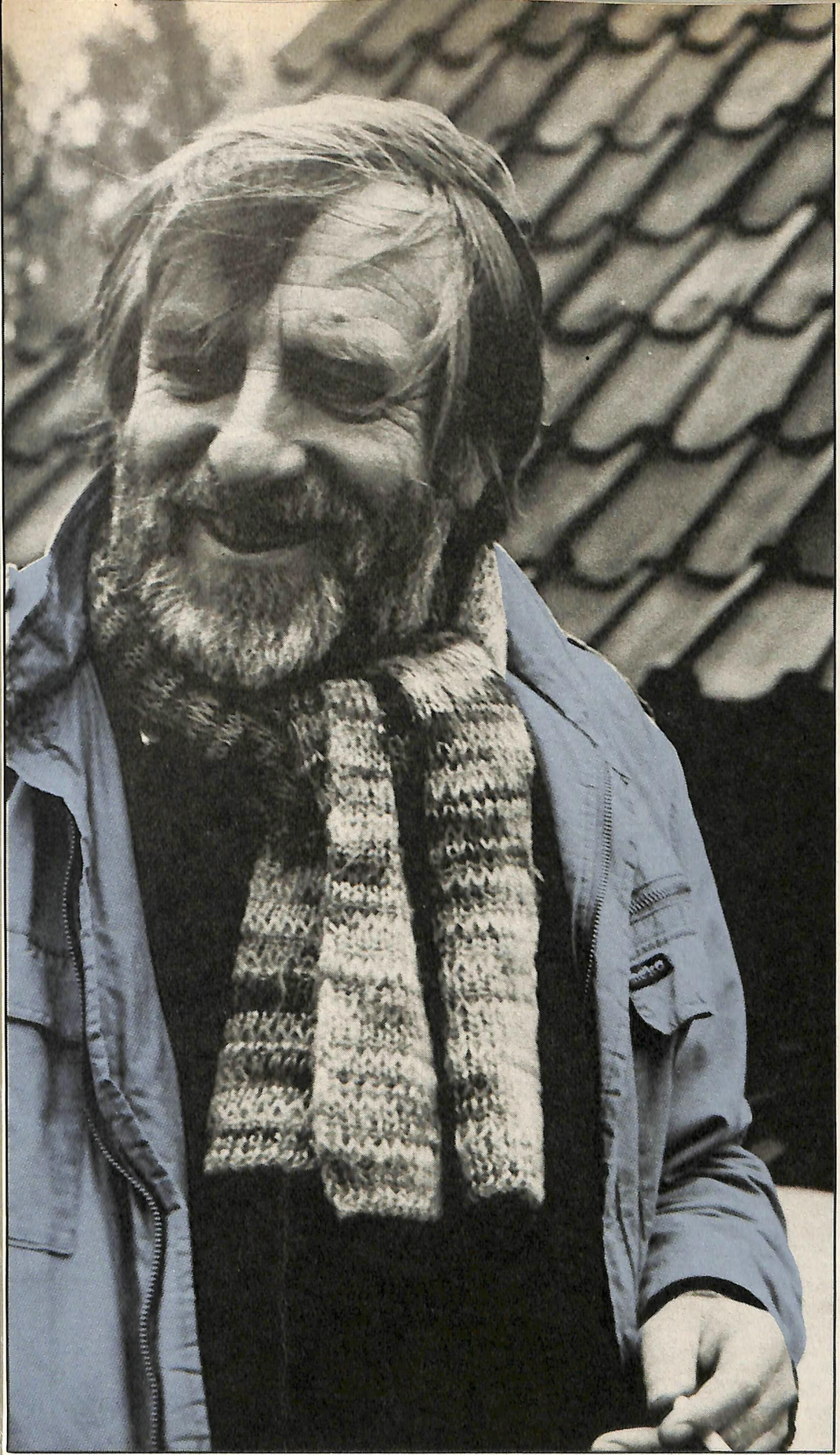

gaan dat mensen nog begrijpen waar je mee bezig bent? Je moet laten zien dat mensen iets aan je hebben. Niet alleen maar lullen. De dag van de arbeid is niet alleen op 1 mei. Die moet op 26 augustus ook nog gelden."

De stellingen van de oud-voorzitter zijn verhard het afgelopen jaar. De luis in de pels van de vakbeweging begint zijn geduld te verliezen.

,,Van mij mag de vakbeweging worden opgeheven. Liever vandaag dan morgen. Ze heeft geen aansluiting meer op de samenleving. Ze is niet meer in staat tot het geven van antwoorden. De vakbeweging komt vaak in aktie als de schade al overal invreet, als het eigenlijk al te laat is. Als de slachtoffers al gevallen zijn. Een krisis is geen watersnoodramp. Ik heb geleerd dat politiek bestaat uit voorkómen, tijdig met je maatregelen zijn. De vakbeweging bedrijft geen politiek, want ze loopt achter de feiten aan. Daarom is ze overbodig geworden.
Neem nou de technologische ontwikkeling. Die is al jaren aan de gang. Er begint nu een komputer-elite te ontstaan. Een kleine klasse hoog opgeleide, individualistische werknemers. Waarvoor hele andere waarden gelden dan voor de doorsnee werknemers nu, wiens werk het is arbeid van anderen overbodig te maken. Dat botst, dat kan niet anders. Dat komt in konflikt met de slogan van de volledige werkgelegenheid die de vakbeweging nog steeds hoog in het vaandel voert. We gieten nog steeds mensen vol met het arbeidsethos. We vertellen ze dat werken het enig belangrijke is. Een betaalde baan hebben is tot aan de hemelpoorten opgeschroefd. Heb je wel eens paarden gezien bij een boerderij-brand? Hoe die de stal weer inlopen, de dood in? Daar lijkt het arbeidsethos op. Baas, mag ik alsjeblieft terugkomen? Alles hebben we er voor over. Werkgelegenheid wordt als chantagemiddel gebruikt. Terwille van werk mag je de oorlogsindustrie weer optuigen of onmenselijke wapens aksepteren. Terwille van werk worden mensen in hun mens-zijn aangerand, zo ver gaat aanpassing. Realisme heet dat.
Over een paar jaar loopt er een diepe kloof door de maatschappij. Zij die werken en dat zullen blijven doen omdat hun banen niet weggeautomatiseerd kunnen worden, staan aan de ene kant. Aan de andere kant heb je dan zij die zonder werk zitten, voor de rest van hun leven of al hun leven lang. Die kloof zal langs de scheiding rijk-arm lopen. En dan bedoel ik écht rijk en écht arm. En dus écht machtig en écht machteloos.
Dat zit er al jaren aan te komen. De Voedingsbond FNV waarschuwt daar

DAN KUNNEN WE MET LIJMEN BEGINNEN

Cees Schelling:

Solidariteit wordt het toverwoord om mensen op hun knieën te krijgen

ook al die tijd al tegen. Wij verzetten ons tegen het arbeidsethos en ontwikkelden het plan voor een basisinkomen voor iedereen. Maar we zijn uitgelachen. Met name door de rest van de vakbeweging. En die doet dat nu nog. Ze ziet nog steeds niet dat ze straks geen antwoord heeft. Ze drijft mee op de stroom van wat vandaag belangrijk lijkt. En laat zich ook dáár weer inpakken.
Ik weet nog goed, ik was in 1957 in dienst van het vakbondsbestuur van het NVV. Het eerste wat ik moest doen was voor die klub de bestedingsbeperking van het kabinet Drees verdedigen. Dat vond ik zo'n onzin! Daar ben ik al snel mee opgehouden, want dáárvoor staan mensen toch niet achter zo'n beweging. En geloof me, wat er toen gebeurde, gebeurt nu nog. Wim Kok is eens heel kwaad op me geworden toen het ging over de vermogensaanwasdeling. Ik wilde daar niet meer aan meedoen, vond dat we daar niet meer voor moesten inleveren. Dat begreep hij niet. Ik heb hem toen voorgerekend dat we die maatregel al drie keer gekocht en betaald hadden en nog nooit gekregen. En dat geldt voor veel dingen. Vooral voor een betere machtsverdeling hebben we jaren lang dubbel betaald. En nu doen we het weer met de arbeidstijdverkorting. Er wordt door iedereen zo gekankerd op al die werknemers die vasthouden aan hun autootje en hun huisje. Maar heus, als ze werkelijk hadden gekregen waar ze voor hadden betaald, hadden ze drie huizen en drie auto's kunnen hebben!

Zo langzamerhand zijn mensen zich dat gaan realiseren en wij hebben ze dat ook verteld. Ze leveren niet zo gemakkelijk meer in. En juist nu roept de vakbeweging dat ze solidair moeten zijn met hen die het nog minder hebben. Solidair wordt dan het toverwoord om mensen op de knieeën te krijgen. Om hen weer te laten betalen. Terwijl zij niet de schuld zijn van het feit dat bijvoorbeeld uitkeringstrekkers onder de armoedegrens zitten. Vind je het dan raar dat mensen hun handen voor hun oren doen en net doen alsof ze niks horen? Er bestaat dus geen solidariteit en dat is de schuld van de vakbeweging. Toch blijven we maar roepen dat we solidair zijn. Met de Britse mijnwerkers, met de staking in Denemarken. Woorden, woorden, woorden. Wordt het nou niet eens tijd dat we toegeven dat de solidariteit in scherven op de grond ligt? Dan kunnen we tenminste beginnen met lijmen. Dat heb ik in de federatieraad ook wel eens gezegd. En dat hebben ze me niet in dank afgenomen. Want solidariteit is het heilige woord geworden. Terwijl het een droom is."

Het is koud in het kleine arbeidershuisje. Ondanks het vuur van het gesprek heeft de wind nog vrij spel tussen de half afgemaakte muren. Maar voor de voorzitter is dit luxe. ,,Elektriciteit, gas, water. Dat hebben we maanden niet gehad", roept hij vanuit het keukentje waar hij thee voor ons zet. ,,Maar ook daar wen je aan. Een trui extra en een beetje werken in de tuin."
De thee is heet en het gesprek gaat moeiteloos verder. We praten over de mogelijkheid van solidariteit. Wil dat begrip echt iets inhouden dan betekent dat dat je van mensen offers vraagt. En vaak zal dat de bereidheid tot verzet betekenen. Maar is verzet wel mogelijk? Is verzet, net als solidariteit, geen luxeartikelen? Wat kán de inpakster bij Jamin, de vrouw van de champignonkwekerij in Limburg?

,,Nee, je hebt gelijk, die kan niet veel. Maar ook dát hebben we zelf veroorzaakt. Neem nou die vrouw in de champignonkwekerij. Ze woont in Limburg. Haar hele streek staat onder de invloed van de katholieke kerk. Gehoorzaamheid, horigheid, zwijgen. Dat is het stramien. En haar baas zit dan in het schoolbestuur of financiert de voetbalklub. Dus beheerst hij zo'n dorp. Dáárom worden de kinderen bedreigd van een vrouw die haar CAO-rechten opeist. Omdat er een maffia-situatie is ontstaan. Een klein klubje machtigen en een heel dorp dat van hen afhankelijk is en wel móet gehoorzamen. En doordat die mensen niets anders kennen, gaan ze ook geloven dat dat de juiste manier van handelen en leven is. Hoe mensen zijn, hoe de kultuur is, wordt bepaald door mensen die de leiding in handen hebben. Daarom kun je van die champignonplukster ook nauwelijks verwachten dat ze in verzet komt. De indoktrinatie is vaak al te ver gegaan. En anders de angst wel.
Want wat gebeurt er als ze zich wél verzet? Dan wordt ze uitgestoten, zowel sociaal als financieel. Dat kun je van mensen niet vragen. Daarom moet het van óns komen. Van de mensen die niet zo kwetsbaar en afhankelijk zijn. Van de ,,leiders" dus. Dat heb ik als voorzitter van de bond ook geprobeerd. Mensen bewust te maken, te laten zien dat het ook anders kan. Dat het anders móet. Ik vind dat je op zo'n post een zware verantwoordelijkheid hebt. Als vakbondsman beïnvloed je de levens van andere mensen. Door wat je zegt, wat je doet, welke politiek je voert. Die verantwoordelijkheid moet je nemen en er iets goeds mee doen. Zorgen dat die mensen sterk worden en wél in verzet kunnen komen. Dan kun je een andere samenlevingsvorm krijgen. En dat is voor mij het doel, uiteindelijk."
,,Maar ja, de ellende is dat zo weinig mensen die verantwoordelijkheid voelen. Ik ben bang dat de machtigen alleen gevoelig zijn voor meer macht. Ik herinner mij een gesprek met Hans Kombrink, *(tweede-kamerlid voor de PvdA, I. v. T)*, een jaar of vijf geleden. Ik vroeg hem toen hoe hij het kon verkopen om met het CDA in de regering te zitten. Dat ik hem nog hoorde roepen in Nieuw Links dat het radikaal anders moest. ,,Je sluit nou eenmaal kompromissen als je wilt regeren", antwoordde hij. Nou, daar heb je je plaatje. Als ik maar macht krijgt, doe ik alles. Ik vind dat een Judasrol. Ik vind dat je nooit verraad kunt plegen aan dat waarvan je diep van binnen voelt wat waar is. Ik gruw daarvan."

Blijven proberen

Het is een treurig beeld dat je schetst. De machtigen willen niets, de rest kán niets veranderen. En wat nu? De bom erop?
,,Welnee, blijven proberen. Beginnen met eerlijkheid. Toegeven dat solidariteit drijfzand is en verzet moeilijk. En dan verder. Ik heb wel eens gedacht dat er een volksbeweging zou moeten komen. Een klub waar vakbeweging, kraakbeweging, vrouwenbeweging etc. elkaar zouden kunnen vinden. Er zijn punten waarover we het allemaal eens kunnen worden. Geen kernraketten, handen af van de minima, de mi-

EEN FELLE

Negende in de rij van tien kinderen is hij, Cees Schelling. Acht zusjes en dat is een ramp op het platteland van Zeeland anno 1927. Vader is landarbeider. Armoe. En de druk van de gereformeerde kerkgemeenschap.
,,Het geloof, daar draaide alles om. Bidden en danken. Maar toen er geen antwoord meer kwam op mijn vragen kreeg ik het moeilijk. Ik moest het maar aksepteren, werd er gezegd. Dat kon ik niet. Ik ging uit de kerk. Of de kerk uit mij. Dat eerst. Religie in praktijk bleek steeds duidelijker niks te maken te hebben met gerechtigheid. Het was altijd kompromis op kompromis."
De twijfelaar zoekt vastigheid en begint met lezen. De buren zijn lid van de SDAP en geven hem het partijblaadje om mee te beginnen. ,,Ik las het op de regenput. Het kwam ons huis niet in."
Dan moet er geld verdiend worden en Cees volgt zijn vader. ,,Onder de koe" totdat hij aan het eind van de oorlog in dienst moet. De opleiding in Engeland en het varen wat daarop volgt, verbreden de horizon van de zoekende twintigjarige. Na de oorlog volgt een definitieve keuze. Cees wordt lid van de PvdA en het NVV. ,,Ik voelde me tot socialist

lieuvervuiler betaalt. Om er maar eens een paar te noemen. En laat iedereen dan maar lekker in z'n eigen klubje blijven, als we op deze gebieden de krachten maar bundelen. Dan komen we misschien ooit tot een echte linkse politiek die resultaat heeft. Want daarom dondert elk samenwerkingsverband steeds weer in elkaar. Omdat we geen resultaten kunnen laten zien. Mensen hebben als stimulans meer nodig dan een vaag idee alleen.
Maar ja, ik zie de wil niet om de krachten te bundelen. De PvdA wil alleen maar regeren. Daarvoor lonken ze al tijden naar het CDA en zelfs de VVD. Ik moet zeggen dat ik ervan schrik dat de PvdA juist nú zo'n enorme zetelwinst boekt in de voorspellingen. Per slot voert ze geen enkele echte oppositie. Dat trekt mensen blijkbaar toch aan."

Je konstateert dat de wil er niet is om tot zo'n volksbeweging te komen. Betekent dat dan ook dat de wil er bij links niet is om solidair te zijn?
,,Jazeker. Je kunt als PSP natuurlijk heel solidair zijn met mensen aan de onderkant van de samenleving terwijl je toch niet solidair bent om te komen tot één groot links geheel om weerstand te bieden aan al die ellende. Volgens mij blijf je dan toch niet solidair."

Toch vind jij die solidariteit belangrijk. En jij bent niet de enige. De ex-voorzitter van de EVV, de Europese vakbeweging, zei bij zijn afscheid: ,,We moeten ons er rekenschap van geven dat we afstevenen op een afgrond met een oorlog óf dat we uiterst bekwaam moeten zijn in het leggen van solidariteitsbanden." De vraag blijft nu dus alleen hoe dat moet.
,,Kijk, met de bestaande organisaties redden we het niet. Dus moet er iets anders gebeuren. Op weg naar die volksbond zou iemand het goede voorbeeld moeten geven, vind ik. Laat ik het zo zeggen. Er is mij vaak gevraagd of ik vind dat de Voedingsbond niet uit de FNV zou moeten stappen als ze die klub zo slecht vindt. Ik heb daar tijden lang heel serieus over lopen denken en dikwijls dacht ik: als ik nog vijfendertig was dan zou ik het ter sprake brengen. Maar niet nu, want dat is niet eerlijk. Om nog net even voor je weggaat een steen in het water gooien en dan zeggen ,,leuke kringen, vervelend dat de vijver nu overstroomt, maar ik ben weg." Daarom geef ik ook geen antwoord als je mij die vraag nu weer stelt. Maar als jij bijvoorbeeld een forum zou organiseren over het nut van de Voedingsbond binnen de FNV en daar veel mensen van binnen de bond zou uitnodigen, dan zou ik het er wel over willen hebben. Sterker nog, ik zou het standpunt dat we eruit moeten hartstochtelijk kunnen verdedigen. Want dat zou het begin zijn van een krachtenbundeling met anderen."

Ingeborg van Teeseling

Comité Paus-kus bereikt doel ruimschoots

In de Humanist van april meldden wij de oprichting van het Comité Paus-kus dat zich ten doel stelde om middels een advertentie de paus (en uiteraard zoveel mogelijk andere – gewone – mensen) te laten weten in wat voor land hij op bezoek zou komen. Het comité, waarin een breed skala van geestelijke richtingen is vertegenwoordigd, kan tevreden zijn. Maar liefst 1500 mensen betuigden hun adhesie door bij te dragen aan de kosten van de advertentie. Zij brachten genoeg geld bij elkaar voor meerdere advertenties verspreid over Trouw, De Volkskrant en de week-editie van Het Vrije Volk.
Aan het leger ondertekenaars valt op dat het zeer pluriform is: katholieken, protestanten, joden, humanisten, vrijdenkers. Voorzitter van het Comité Paus-kus, Guus den Besten is dik tevreden: ,,Wat me vooral veel plezier doet is dat al die priesters, kloosterzusters en dominees openlijk erkennen dat een humanist meetelt! We worden ook door de clerus (al zal dat het progressieve deel zijn) gehonoreerd in onze jarenlange pretentie, namelijk dat we een serieus te nemen levensovertuiging zijn." (HvH)

DONDER MET EEN GROTE BEK

gedoopt. Ik had de oorlog gezien en die opgeteld bij wat ik al kende. Ik wist, als we vrij zijn, dan moet het anders."
En daarmee beginnen *de hondsjaren*. Lid van de gemeenteraad van Zevenhuizen en al snel daarop fraktievoorzitter. Daarna komt het vakbondswerk, op de voet gevolgd door leren, leren, leren. En ,,tussendoor" nog steeds het land, want je moet ook nog in leven zien te blijven.
Maar Schellings ster rijst snel. Een felle donder met een grote bek die opvalt. ,,Schelling in stelling" wordt een veelvuldig gehoorde kreet. Dus volgt de ene uitnodiging voor een spreekbeurt de andere op. En voordat hij het zelf goed door heeft, klimt hij hoger en hoger in vakbondsregionen. Totdat hij uiteindelijk niet verder meer kan en in 1975 voorzitter wordt van de Voedingsbond FNV. Maar de felheid blijft. Het is zijn handelsmerk. Links, ongeduldig, hard. Maar altijd op de bres voor diegenen die het zwaar hebben. Geen blad voor z'n mond. Niet in individuele kwesties, niet in de ,,grote politiek". Pleidooien voor basisinkomen, tegen het arbeidsethos en voor burgerlijke ongehoorzaamheid. Onder zijn voorzitterschap wordt de Voedingsbond FNV de linkse dissident binnen de FNV die steeds kritiek blijft leveren. Ook op de federatie zelf. Verwijten als laksheid, behoudendheid en gebrek aan werkelijke solidariteit. Journalistiek Nederland smult van de veelvuldig buitengehangen vuile was. Schelling haalt zijn schouders op. Wat waar is, moet gezegd worden. En hij gaat door. Binnen de federatie, maar ook binnen de Voedingsbond zelf. En daarbij schuwt hij de demagogie niet. Neem 1977. Er dreigen stakingen in de zuivelindustrie voor het behoud van de prijskompensatie. Schelling reist het land door. ,,Op een zaterdag, om tien uur in Dronrijp, om twee uur in Wolvega, om vijf uur in Groningen, om acht uur in Assen, zoiets.
In al die plaatsen moesten de leden beslissen. In Dronrijp was het al gebakken, daar was ons praatje niet nodig. 98 procent van de mensen was lid van de bond. In Wolvega ging het iets moeilijker. In Groningen leek het mis te gaan. Wij vonden toch dat ze dat onderling moesten regelen. Op een gegeven moment kwam er een kollega uit de zaal: ,,Kom gauw binnen, de staking bij Domo wordt afgestemd." Voorzitter Tamme Volders zei, heel handig: ,,Voordat we stemmen heb ik een vraag. Wil voorzitter Schelling misschien nog iets zeggen?" Er was veel pers. Radio-Noord ging rechtstreeks de lucht weer in, dwars door een ander programma heen. Ik wist, zoals het er nu bij staat stemt maar 35 procent voor staken en dat moet reglementair 75 procent zijn. Op zo'n moment ga ik los. Ik zei: ,,Mensen, alles wat van boven komt is diefstal. Als je nu nee tegen de staking zegt, zeg je ja tegen Van Veen." 90 procent stemde vóór. Zoiets gebeurt een enkele keer. Ik wil mensen niet forceren, ik wil ook niet dat ze het mij doen. Maar als het helemaal uit mijn diepste komt en als het om de bond gaat, dat is het kriterium, dan moet het. Ik wilde het voor de Domo niet verliezen. Daarom gingen de registers open. Het was, ik ga hier niet levend vandaan als er niet gestaakt wordt. Demagogie is niet altijd slecht, maar het mag geen toneel zijn. Het gewicht van de zaak moet het doen."

Bron: ,,Cees Schelling" door Herman Verkerk

Aids bedreigt tolerantie

De ziekte Aids heeft in zijn nog korte bestaan al veel beroering teweeggebracht. Dat is begijpelijk, want in enkele jaren zijn al vele honderden – vaak jonge, gezonde – mensen door de ziekte overvallen en gestorven. Er zijn nog geen geneesmiddelen tegen Aids gevonden. Ook is er veel onwetendheid over de verspreiding. Wat we wél weten is dat een groot deel van de slachtoffers homoseksuele mannen zijn. In de pers is dit gegeven breed uitgemeten. Zo kon in de publieke opinie een vertekend beeld ontstaan van de ziekte, de slachtoffers en homo's in het algemeen. Een ideale voedingsbodem voor homohaat. We zien dan ook dat de moeizaam ontwikkelde tolerantie ernstig beschadigd dreigt te worden. Het stigma van de ,,vieze flikker'' krijgt weer kansen, nog versterkt omdat homo's bovendien een gevaar zouden zijn voor de algehele volksgezondheid. De situatie zou weleens heel hachelijk kunnen worden en vraagt om doeltreffende reakties, goed afgestemd op de feiten en ethisch doordacht. Dit kommentaar beoogt daartoe een bijdrage te zijn.*

Allereerst de vraag naar de feiten. Het is duidelijk dat we met een ernstige infektieziekte van doen hebben. De veroorzaker van Aids is een virus dat via bloed/bloed- en sperma/bloed-kontakt kan worden overgebracht. Meestal vormt het lichaam anti-stoffen om het virus uit te schakelen, maar in ongeveer vijf procent van de gevallen slaagt het lichaam daar niet in. In die gevallen wordt de natuurlijke weerstand sterk aangetast. De meeste slachtoffers die dat overkomt, sterven uiteindelijk aan ziektes die ze normaal de baas hadden gekund. Het is nog een raadsel waarom sommige mensen die besmet zijn met het virus, wel Aids krijgen en anderen niet. Veel medisch en psycho-sociaal onderzoek spitst zich toe op deze vraag. Daarnaast staat het zoeken naar geneesmiddelen en beschermende vaccins centraal.

Het is opmerkelijk dat Aids pas enkele jaren in de westerse wereld bekend is. Onlangs is gebleken dat Aids al lange tijd vóórkomt in verschillende landen van de Derde Wereld, zoals Zaïre en Haïti. De kommerciële bloedbanken in de Verenigde Staten hebben eind jaren zeventig veel goedkoop bloed uit deze landen geïmporteerd. Het wordt steeds aannemelijker dat langs die weg het virus dat Aids veroorzaakt in de Verenigde Staten is terecht gekomen. Het heeft zich daar verspreid onder hemofilie-patiënten, die sterk afhankelijk zijn van bloedtransfusies. Ongetwijfeld bevonden zich onder die hemofielen ook homofielen. En in die groep zaten waarschijnlijk weer mannen met wisselende seksuele kontakten. Door bepaalde sekstechnieken (met name anale kontakten) kan sperma van de een in het bloed van de ander komen. Ook kan door heel kleine wondjes (vaak onmerkbaar) bloed van de een met bloed van de ander in kontakt komen. Als dat bloed of sperma ziekteverwekkers bevatten, kunnen die worden overgedragen. Zo heeft de verspreiding van Aids relatief snel om zich heen kunnen grijpen in het wereldje van homo's die veel wisselende kontakten hebben.

Toch is niet de *hoeveelheid* sekskontakten bepalend voor de kans om Aids op te lopen. Het gevaar schuilt in de *aard* van die kontakten. Alléén wanneer bloed of sperma van de een rechtstreeks terecht komt in het bloed van de ander, kan het virus worden overgedragen. Daar is zelfs één riskant kontakt al voldoende voor. Pijpen en neuken zonder kondoom, zowel aktief als passief, zijn dus riskant te noemen. Hoewel erotiek natuurlijk een veel breder terrein bestrijkt, is het voor velen die hun vrijheid gewend waren, geen eenvoudige opgave om over te schakelen op technieken die veilig zijn. Mensen veranderen hun gedrag nu eenmaal niet zomaar van de ene op de andere dag, zeker hun seksueel gedrag niet. Zelfs niet als de dood dreigt. De kombinatie seks/dood heeft in de literatuur en film zelfs vaak iets extra fascinerends!

Toch moet er iets worden gedaan. De humanistische ethiek reikt, ethisch gezien, twee belangrijke uitgangspunten aan: het beginsel van de redelijkheid en dat van het menselijk zelfbeschikkingsrecht.

De redelijkheid gebiedt dat mensen zich in de diskussies over Aids baseren op de feiten. Het feit dat de ziekte in de westerse wereld voor een groot deel is verspreid onder homo's betekent niet dat Aids daarmee een homoziekte is, laat staan dat alle homo's Aids krijgen en tezamen een gevaar voor de algehele volksgezondheid zouden vormen. Aids is een infektieziekte die zich door kommerciële bloedinvoer uit de Derde Wereld in de westerse wereld kon verspreiden. Als al van *schuld* gesproken moet worden, dan moeten we misschien de bloedmultinationals aanwijzen, maar wat helpt dat? Het feit blijft dat Aids zich in het westen heeft verspreid, overigens niet alleen onder homo's, ook onder hemofiliepatiënten, intraveneuze drugsgebruikers en zelfs onder bi- en heteroseksuele mannen en vrouwen.

De feiten zijn ook dat veel mensen die met het virus in aanraking zijn gekomen, geen Aids ontwikkelen. Onduidelijk is nog wanneer iemand besmettelijk is. Overheidsmaatregelen als het verbieden van homo-ontmoetingsplaatsen zijn niet te verdedigen op grond van de beschikbare kennis, en dus onredelijk. Want iemand krijgt geen Aids omdat hij bijvoorbeeld naar een homosauna gaat. Wie ,,safe'' vrijt, loopt geen risiko; ook niet in de sauna. De overheid doet er goed aan om onderzoek en voorlichting te bevorderen. Dat zijn de enige maatregelen die zoden aan de dijk zetten en redelijk kunnen worden genoemd. Ook aan de pers en aan mensen onderling mag je ethisch de eis van de redelijkheid stellen. Sensatieverhalen en stemmingmakerij zetten aan tot haat jegens bepaalde groepen van de bevolking. Dan is er het humanistische uitgangspunt van het zelfbeschikkingsrecht. Humanisten vinden dat mensen zelf mogen beschikken over de inhoud en vorm van hun leven, dus ook hun seksleven. Wat betekent dit voor mensen die de voorkeur geven aan seksuele gedragingen waarvan nu bekend is dat ze riskant zijn? Moeten de met zorg en veel strijd verworven vrijheden om seksueel anders te leven nu zonder meer worden opgegeven? Nee, maar het betekent wél dat mensen die

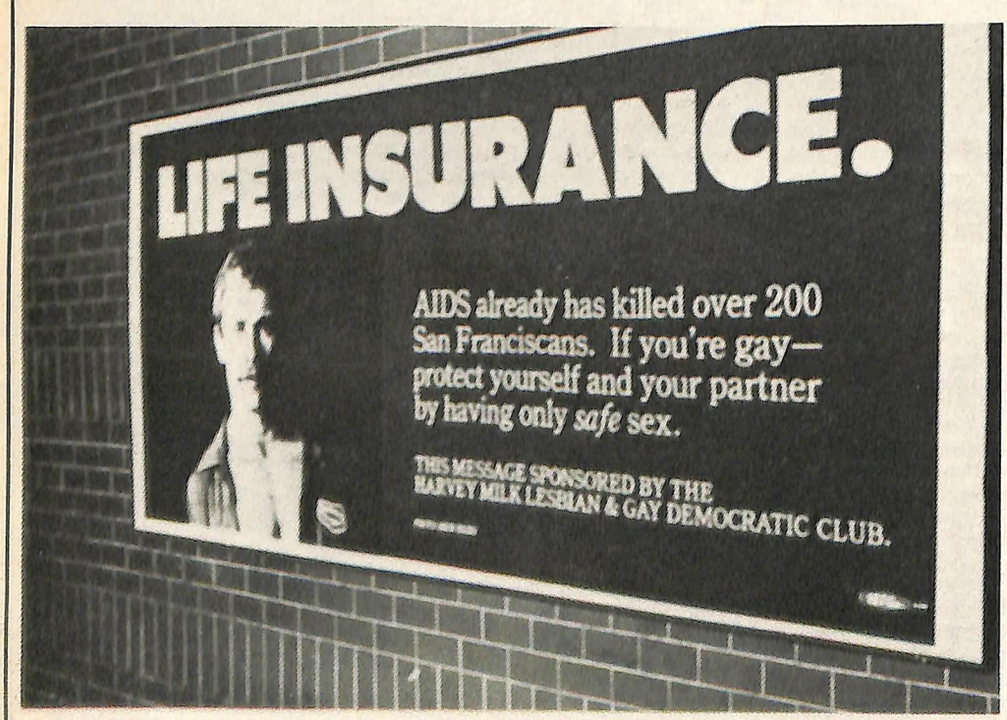

weten dat ze risiko's lopen, zich terdege bezinnen op de gevolgen daarvan. In de humanistische opvatting van de menselijke autonomie zijn vrijheid en verantwoordelijkheid onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het is een ethisch principe om mensen daar ook op aan te spreken. Het is de verantwoordelijkheid van ieder volwassen mens om die vorm en stijl van leven te kiezen die past bij een ethisch zuivere benadering van het eigen leven en dat van anderen.

Wat hebben deze mooie principes nu in de praktijk te betekenen? Is het wel of niet goed als men vrijt met wisselende partners en op verschillende manieren? Ieder zal dat zelf gewetensvol moeten beslissen mét de inmiddels vrij veel objektieve informatie die voorhanden is. Daarmee moet het ieder weldenkend mens nu mogelijk zijn om richtlijnen voor het eigen handelen op te stellen. Afhankelijk van de eigen seksuele voorkeur en gevoelens over hoeveel risiko men bereid is te lopen, moet het mogelijk zijn te bepalen wat praktisch gezien nu nog wel of niet kan. Uiteraard speelt tevens een rol welke gevolgen dat wat je jezelf toestaat, voor anderen heeft. Er ligt ethisch gezien een duidelijke grens voor de persoonlijke vrijheid daar, waar de vrijheid en het leven van anderen wordt aangetast.
Honderd procent zeker zal niemand kunnen zijn. Het zal evenmin meevallen om het seksuele gedrag aan te passen aan de ,,objektieve" eisen die gesteld moeten worden. In de roes van een opwindende vrijpartij verliest men soms de nuchterheid van een ernstig gesprek. Uiteraard mag dit geen ekskuus zijn om lijdzaam af te wachten wat er gebeurt. De informatie die beschikbaar komt, wordt steeds duidelijker. Wie daarvoor een open oog heeft, kan zich een praktische leefstijl aanmeten die recht doet aan belangrijke, voor humanisten centrale waarden in het leven: vrijheid, lust, verantwoordelijkheid en respekt voor elkaar. **Bert Boelaars**

* Zie ook: Rob Tielman, *Ethische dilemma's rondom Aids,* in ,,Rekenschap", juni 1985.

DE REDAKTIE WENST ALLE LEZERS EEN GOEDE VAKANTIE. IN VERBAND MET DE ZOMERFREQUENTIE VERSCHIJNT DE VOLGENDE HUMANIST EIND JULI. KOPIJ VOOR DIT NUMMER MOET UITERLIJK 1 JULI IN ONS BEZIT ZIJN.

Verpleeghuis Zutphen

De stichting Oude en Nieuwe Gasthuis Zutphen exploiteert vier instituten: het Psychiatrisch Centrum Het Groot Graffel, het Streekziekenhuis Het Nieuwe Spittaal, het Verpleeghuis Zutphen en het Psychiatrisch Pension Refugium. In deze inistituten kunnen totaal ± 1100 patiënten worden verpleegd. Het aantal medewerkenden bedraagt ± 1800.
Er fungeert een Centrale Dienst Geestelijke Begeleiding, thans bestaande uit 2 predikanten, één pastor en één humanistisch raadsvrouw.

Ten behoeve van het Verpleeghuis Zutphen zoeken wij kontakt met belangstellenden voor de funktie van

humanistisch raadsvrouw/man

voor 10 uur per week

De taken zullen met name bestaan uit:
— het begeleiden van bewoners en hun familie, in nauwe samenwerking met de aanwezige geestelijke verzorgers/sters
— het onderhouden van goede kontakten met allen die in het verpleeghuis werkzaam zijn
— het leveren van een eigen bijdrage aan de optimalisering van het leefklimaat.

Kandidaten dienen:
— de opleiding van het Humanistisch Opleidings Instituut (vrijwel) voltooid te hebben
— bereid te zijn in team-verband samen te werken met de in de Stichting werkzame geestelijk verzorgers/sters
— reeds enige praktische ervaring te hebben opgedaan
— belangstelling te hebben voor zowel somatische als psychogeriatrische bewoners in een verpleeghuis.

Arbeidsvoorwaarden:
De salaris- en rechtspositieregeling van de Gemeente Zutphen is grotendeels van toepassing. Aanstelling geschiedt in de rang van geestelijk verzorgende, minimum salaris *f* 3.802,- en maximum *f* 5.139,- bruto per maand op fulltime basis. Benoeming geschiedt in overleg met het Humanistisch Verbond.
Mevrouw C.D.J. Rambonnet-Schotman, humanistisch raadsvrouw bij onze stichting, verstrekt u graag meer informatie. Zij is telefonisch te bereiken op nummer 05750-21660.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u (tot 1 juli) sturen naar de heer G. Swagemakers, hoofd personeelszaken van het Verpleeghuis Zutphen, postbus 283, 7200 AG Zutphen.

85-03

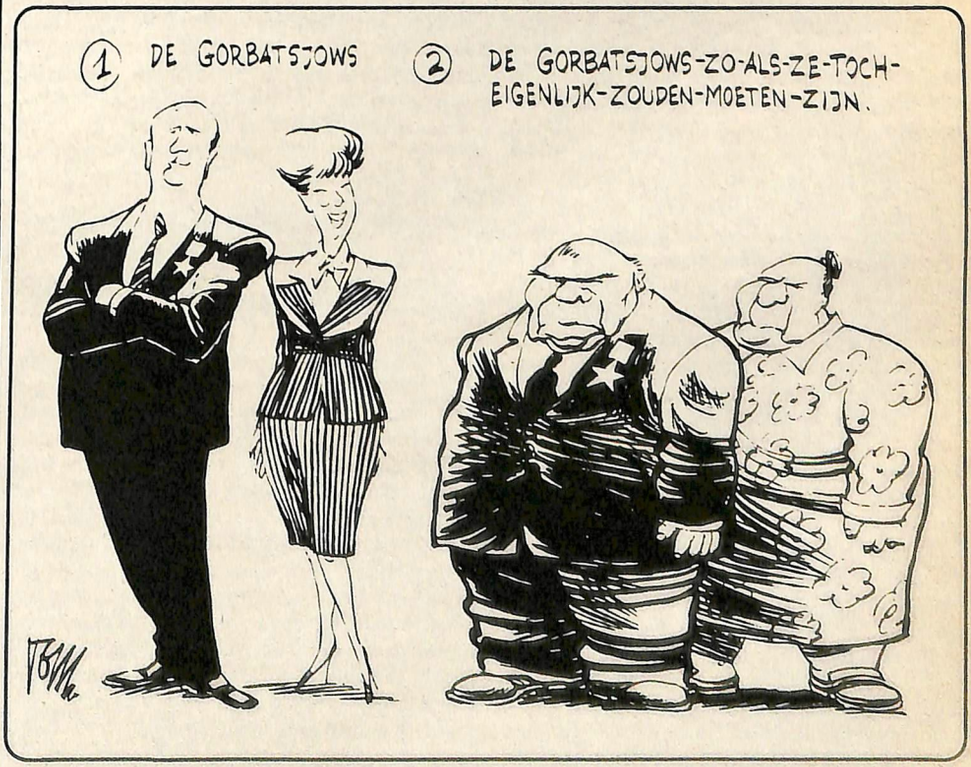

Dag en Nacht voor Vrede

Op vrijdag 14 en zaterdag 15 juni vindt de traditionele Soesterberg-demonstratie plaats. Deze demonstratie is bedoeld als een protest tegen de aanwezigheid van kernwapens in ons land, in het bijzonder op de vliegbasis Soesterberg.
Dit jaar krijgt de demonstratie, onder het motto „Dag en Nacht voor de Vrede", de vorm van een 'n etmaal durend festival en zal zich voornamelijk afspelen op een aan de vliegbasis grenzend terrein. Het festival begint 's avonds om 19.00 uur en loopt ononderbroken door tot zaterdagmiddag 17.00 uur. Het programma is afwisselend.
Tussen de opening en de eveneens groots opgezette slotmanifestatie op zaterdagmiddag heeft het festival een rustiger karakter met o.a. enige workshops over de internationale vredesthematiek (waarvoor ook buitenlandse gasten zijn uitgenodigd) op vrijdagavond laat, een muzikaal opgeluisterd vredesontbijt op zaterdagochtend vroeg en later op de zaterdagochtend manifestaties van regionale vredesgroepen.

HOM DISKUSSIEERT OVER PERSPEKTIEF VOOR MENSENRECHTEN

Het Humanistisch Overleg Mensenrechten (HOM) voert dezer dagen een diskussie over het onlangs gepresenteerde zogenaamde HOM-perspektief. Aan de diskussie kunnen zowel individueel geïnteresseerden als plaatselijke groepen deelnemen. Ook kan men plaatselijke gespreksgroepen vormen. In verschillende plaatsen zijn reeds kontaktpersonen voor dit HOM-diskussieprojekt gevonden. Mensen die zijn geïnteresseerd kunnen zich wenden tot hun gemeenschapsbestuur.

Aanleiding voor het aanzwengelen van de diskussie over het werk van het Humanistisch Overleg Mensenrechten is het vijfjarig bestaan in 1986. Het HOM wil dit prille jubileum „vieren" met de presentatie van voorstellen voor een aktief mensenrechtenbeleid. De nota dient hierbij als leidraad voor de diskussie. In de nota, gebaseerd op onderzoek, aktiviteiten en ervaringen van de afgelopen jaren presenteert het HOM de pijlers voor het beleid gezien vanuit de mensenrechten. Het HOM pleit voor een gericht landenbeleid. Daarbij wordt de mensenrechtensituatie van landen bekeken. Hierbij dienen ook de sociale en ekonomische mensenrechten in de beoordeling te worden betrokken.
Verder pleit het HOM in de nota voor het uitoefenen van druk in het geval van ernstige en stelselmatige schendingen. Daarbij wordt gedacht aan maatregelen als: het vermijden van iedere vorm van wapenleverancies, geen ekonomische steun, olieboykot (in het geval van Zuid-Afrika) en terughoudendheid in kulturele relaties met mensenrechtschendende landen. Is er echter sprake van positieve ontwikkelingen in een land, dan moet de relatie worden gestimuleerd.
Voor wat betreft ontwikkelingshulp stelt het HOM voor om deze voor de mensenrechten in te zetten. Centrale doelstelling in het Nederlandse hulpverleningsbeleid zou moeten zijn: het bevorderen van sociale en ekonomische mensenrechten van de armste bevolkingsgroepen. Aldus de diskussienota van het HOM.
Voor 1 december wil het HOM alle reakties binnen hebben. Deze zullen vervolgens worden gebundeld voor een landelijk HOM-kongres dat begin volgend jaar zal plaatsvinden. (HvH)
Het HOM heeft een diskussiemap samengesteld waarin behalve de nota ook uitgebreide achtergrondinformatie is opgenomen.
De diskussiemap kan bij het HOM worden aangevraagd. Schriftelijk via Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Telefonisch: 030-318145.

Humanisten Iran

In het aprilnummer van de Humanist meldden wij het bezoek dat een delegatie van het Verbond namens Amnesty International bracht aan de Iraanse ambassade. Daar stemde men toe in een bezoek aan Iran om de positie van vervolgden (waaronder humanisten) na te gaan. Momenteel is de IHEU aan het inventariseren wat bekend is van de lotgevallen van met name Iraanse humanisten. Daarvan zal een rapport worden opgesteld en op grond hiervan zal een bezoek worden gebracht aan Iran waar de positie van niet-godsdienstigen momenteel hopeloos is.

Vredesdienst

De Opleiding Sociale Vredesdienst begint in september weer met een nieuwe opleidingsronde. Het doel van deze opleiding is dat mensen zich bewust worden vanuit welke waarden en motieven zij vorm geven aan hun dagelijks leven.
Het vormingsprogramma dat in september start kan op twee manieren gevolgd worden: in de vorm van 8 weekenden (periode september 1985-1986) óf in de vorm van 30 (werk)dagen (periode september 1985-1986).
Voor informatie kunt u zich richten tot de Opleiding Sociale Vredesdienst, Postbus 785, 3500 AT Utrecht, tel. 030-731492 (di, do en vr. van 10.00 uur-16.00 uur).

Rekenschap over medisch ethiek

De toegenomen mogelijkheden van medisch handelen brengen het risiko met zich mee dat artsen beslissingen nemen die volgens het menselijk zelfbeschikkingsrecht toebehoren aan de patiënten. Het juni-nummer van Rekenschap gaat in een vijftal artikelen nader in op dit vraagstuk van medische ethiek.

De Haagse psychiater en leidinggevend ambtenaar bij Volksgezondheid, **Joop van Londen**, start de diskussie met een beschouwing over „ongevraagde euthanasie". Zijn er situaties denkbaar, zo vraagt Van Londen zich af, waarin de betrokkene zijn wil niet kenbaar kán maken, maar waarin de wil wél verondersteld **dient** te worden, bijvoorbeeld op basis van aanwezige schriftelijke verklaringen van betrokkene die vroeger zijn opgemaakt? Bij deze vraagstelling komt ook altijd de casuïstiek naar voren van de met grote gebreken geboren baby, die per definitie zijn wil niet kan bepalen. De ontwikkelingen van technologie en wetenschap zijn al zover dat niet meer is te ontkomen is aan de diskussie over de grenzen van de zorg. En er is nog veel meer denkbaar, zodat terecht gevraagd moet worden of er grenzen zijn die wij mensen zélf willen stellen aan het technisch kunnen. Van Londen denkt hierbij aan ethische, levensbeschouwelijke grenzen, maar ook aan juridische en financiële grenzen. Een groot probleem bij ongevraagde euthanasie is: hoe bepaal je de kwaliteit van iemands leven? De kwaliteit van medisch handelen is meetbaar, die van het leven zélf niet, aldus Van Londen. „Ook de door het humanisme zo vaak als kriterium naar voren gehaalde „menselijke waardigheid" is een kwalitatief begrip, en als norm steeds voor diskussie vatbaar."
Van Londen vindt dat een arts niet in z'n eentje mag oordelen. Maar omgekeerd mogen medici ook niet gezien worden als de willoze werktuigen van de zelfbeschikkende patiënten.

Hulp bij zelfdoding

Niet minder ingewikkeld is de diskussie rond hulp bij zelfdoding. Humanistisch raadsvrouwe **Hildegard Wassenaar** konstateert in haar artikel in Rekenschap dat de diskussie hierover op gang is gekomen terwijl de feiten reeds voldongen zijn. Artsen zijn nog altijd gebonden aan de eed van Hippokrates (ruim 400 jaar v. Chr.). Deze stelt onder meer: „Ik zal aan niemand, ook niet op zijn verzoek, enig dodelijk geneesmiddel toedienen, noch mij lenen tot enig advies van dien aard". Er is echter een duidelijk waarneembare behoefte aan een recht over het eigen leven te beschikken. Mensen willen meer en meer het tijdstip van hun eigen dood bepalen en ook de manier waarop zij zullen sterven.
De kernvraag is, aldus Wassenaar, of de arts zich zijn levensbeschouwing/mensbeeld expliciet bewust is en daarover duidelijkheid kan verschaffen, en of hij in voorkomende gevallen ook verantwoording kan en wil afleggen. „Alleen dan kan van een eerlijke hulpverleningssituatie sprake zijn," stelt zij.
De samenleving zadelt artsen niet alleen op met de zorg voor het instandhouden van het leven, maar ook met de zorg voor een zachte of humane dood. Hildegard Wassenaar vindt dit een onmogelijke opgave voor artsen. Zij komt tot de konklusie dat mensen die dat willen, zelf de autonomie moet worden gelaten in de uitvoering van hun doodsverlangen! „Zelf de mogelijkheden en de middelen kunnen bemachtigen, ontlast medemensen van de verschrikkelijke taak om onterecht behulpzaam te zijn of onterecht hulp te weigeren waar het gaat om het verstrekken van humane middelen."

Vrijwillige euthanasie

Vanuit humanistisch oogpunt makkelijker – maar helaas daarmee nog niet politiek – ligt de kwestie van de wettelijke regeling van vrijwillige euthanasie. Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft zich onlangs geschaard achter het initiatief-wetsontwerp van D'66 terzake, zoals blijkt uit het artikel van humanistisch raadsvrouw **Yvonne Smeehuizen.** Men kan spreken van een milder vervolgingsbeleid, maar er blijft toch rechtsonzekerheid bestaan rond euthanasie, wat zowel voor patiënten als voor artsen bedreigend is. Dat het overigens niet alleen de arts is die met de patiënt samen besluit dat hij op waardige wijze mag sterven, en dat ook andere hulpverleners mee mogen helpen beslissen, blijkt uit het euthanasievonnis in Rotterdam van 20 maart 1985. Daar heeft de arts goed overleg gevoerd met de humanistisch raadsvrouwe; de arts werd ontslagen van rechtsvervolging.
Yvonne Smeehuizen gaat kritisch in op de ethische keuze zelf: „Niemand is deskundig op het terrein van de ethiek en moraal in die zin, dat er maar één „antwoord" zou bestaan als het om het oplossen van ethische vragen gaat. Juist omdat „het antwoord" of „de waarheid" bij het beantwoorden van vragen van ethische aard niet bestaan, mag de samenleving, die overheid, geen standpunt innemen waarbij men voor één bepaalde „waarheid" kiest. Er moet zoveel mogelijk ruimte geschapen worden voor de individuele overtuigingen van mensen en de keuzes die zij op grond daarvan maken bij het oplossen van problemen van ethische aard, mits zij daarbij anderen niet schaden."

Proeven met embryo's

De journaliste **Els van den Bosch** stelt in Rekenschap een groot aantal vragen met betrekking tot de groeiende mogelijkheden om het verwekken van menselijk leven te beïnvloeden. Humanisten kunnen moeilijk principiële bezwaren hebben tegen het menselijk ingrijpen als zodanig, maar daarmee is niet alle ingrijpen bij voorbaat gerechtvaardigd. Integendeel zelfs. Wat bijvoorbeeld te denken van de mogelijkheid beginnende embryo's vrijwel onbeperkt te kunnen bewaren? Ook na honderd jaar zou dus een menselijke vrucht tot leven kunnen komen, gedragen en gebaard... door wie? Wellicht door de achter-achterkleindochter van de donoren? „Het lijkt science-fiction", schrijft Van de Bosch, „maar het is in theorie mogelijk. In Nederland zal het niet toegestaan zijn een embryo zo lang te bewaren. Maar hoe zal de kontrole uitgeoefend moeten worden? En hoe zullen de regels zijn in China, of Afrika waar de vooroudervereering ook bij veel intellektuelen in hoog aanzien staat?" Het lijkt ook hier dat de technische ontwikkelingen sneller gaan dan het bewuste en stelselmatige nadenken erover. „Hier ligt voor de humanistische beweging nog een belangrijke uitdaging voor de toekomst", aldus **Rob Tielman** in het „Ten geleide" van dit nummer van Rekenschap. Rekenschap is te bestellen door *f* 10,– te gireren op nummer 58.22.93 t.n.v. Stichting Socrates te Utrecht.

BON

voor een abonnement met ingang van het juninummer 1985 (kan zonder postzegel worden verzonden aan: Antwoordnummer 2181, 3500 VB Utrecht)

Naam: .....

Adres: .....

Postkode/plaats: .....

Kruis aan welke gratis premie U als nieuw abonnee wenst:

☐ In staat van besef, opstellen van een humanist; P. Spigt, 152 pag. (winkelprijs *f* 19,50)

☐ Maar... men moet toch iets wezen, nieuwe gegevens over ontkerkelijking in Nederland; Peter Doorn en Yvette Bommeljé, 123 pag. (winkelprijs *f* 19,25)

☐ Een jaarabonnement kost *f* 35,– (=vier nummers). Wacht U a.u.b. met betalen op onze akseptgirokaart.

HET MOOISTE VERHAAL IN DE LITERATUUR VAN DE AFGELOPEN TIEN JAAR STAAT IN EEN KINDERBOEK

Beste Hes van Huizen,

Dit wordt een recensie in briefvorm. In de eerste plaats omdat ik zin heb om een brief te schrijven, en in de tweede plaats omdat ik meen dat een brief een persoonlijker karakter draagt. *We zien wel wat het wordt.*
Zoals je weet geef ik geen les meer.
Zijn er momenten dat ik daar spijt van heb?
Nee. Het beroep van leraar is misschien wel het mooiste dat er is, maar er zouden geen andere leraren moeten bestaan. Toch verlang ik wel eens naar m'n klas. Vooral als het tegen drieën loopt, de zon schijnt en het enigszins stil is. Ik moet dan onwillekeurig denken aan die mooie momenten die je in het onderwijs kan hebben. De klas heeft bijvoorbeeld hard en stil gewerkt, zelf voel je je voldaan en er is nog een uur over. Ik stopte dan met de les om voor te lezen, of te vertellen. Als je dan de kinderen wist te boeien, als je ze aan het lachen kon krijgen of op een andere manier wist te raken, dan had je een heerlijke dag gehad.
Ik las vaak voor – dat was een echte topper – uit *Kees de jongen* van Theo Thijsse. Ik geloof niet dat er een mooier boek is geschreven voor zowel ouderen als kinderen. Op precies dezelfde momenten raakten de kinderen en ik geëmotioneerd; om precies dezelfde zinnen moesten we lachen; er was niet één fantasie die wij ons niet konden voorstellen. Ken jij het boek *De gelukkige klas* van Thijsse? Mocht je ooit nog eens in het onderwijs terechtkomen – wat Jaap van Praag in de hemel verhoede – dan móet je dat boek altijd bij je dragen. Als ik weer eens met onderdirekteuren, schoolbesturen of ander tuig dat nooit lesgeeft maar zich wel overal mee bemoeit, ruzie had gehad, toog ik altijd richting toilet met in m'n binnenzak *De gelukkige klas*. Dan las ik een paar bladzijden en kon ik er weer tegen.

Het vreemde is dat er eigenlijk geen boeken meer geschreven worden voor ouderen én volwassenen. De jaren zestig en zeventig hebben ons bewust gemaakt van het kind als individu – en *dus* werden er allemaal hoogst individuele kinderboeken geschreven. Maar het verhaal zoals je vader of je oom dat kon vertellen en waarnaar zowel je ouders als hij geboeid luisterden, dat lijkt een beetje te verdwijnen.
Ik herinner me een boek dat de problematiek beschreef van de gastarbeider die zich maar moeilijk hier in Nederland kon aanpassen. Leek me nuttig voor m'n leerlingen om ze daar eens mee te confronteren; naar aanleiding van het verhaal zou ik een klassegesprek voeren, maar zover is het nooit gekomen. Het boek bleek zo vervelend – de kinderen die er in voorkwamen waren zo *goed* en *aardig*, zelfs als ze onaardig waren – dat iedereen ondanks mijn zoetgevooisde voorleesstem snakte naar de bevrijdende bel. *Het Achterhuis* daarentegen van Anne Frank heeft de gemoederen in de klas ruim drie maanden intensief beziggehouden. Enkele prachtwerkstukken die de leerlingen over Anne hebben gemaakt liggen bij mij nòg ter inzage.
Ik raak er steeds meer van overtuigd dat een goed kinderboek net zo interessant is voor een volwassene als voor het kind. Ik hoop je ooit nog een keer een lijst te geven van kinderboeken die volgens mij eeuwig meegaan.

Er is een schrijver van „kinder"-boeken – fout. Er is een schrijver van boeken die ook heel goed door kinderen gelezen kunnen worden, die ik zeer bewonder: **Willem Wilmink.** Het is verleidelijk om te vertellen wat Wilmink allemaal al heeft geschreven, maar ik wil me hier beperken tot een boek dat zich presenteert als een „kinderboek", maar dat alle volwassenen eigenlijk verplicht dienen te lezen omdat er het mooiste verhaal in staat dat ik de afgelopen tien jaar in de Nederlandse literatuur ben tegengekomen. Het boek heet: *Het verkeerde pannetje*. En het verhaal wat ik bedoel heeft de titel: *Daan is dood*. Om je nieuwsgierig te maken, schrijf ik hier de eerste alinea voor je op:

„Toen Daan dertien jaar was, ging hij dood. Hij kwam onder een autobus en zag de chauffeur nog uit de bus springen en in tranen uitbarsten. Maar Daan was al enkele meters van zijn lichaam verwijderd en tussen hem en zijn lichaam stond een groepje nieuwsgierigen te griezelen, zodat hij niet kon zien wat er precies aan de hand was. Hier moet ik wegwezen, dacht hij. Hij begon te lopen en het ging verbazingwekkend hard, fietsen kon hij met gemak bijhouden, auto's ook. Zodra hij even een sprongetje wilde maken, ging hij wel twintig meter de lucht in."

Een mooi gevoelig begin. Absoluut niet sentimenteel, keurig geschreven, helder en zelfs grappig ondanks het droevige ongeval.
Een twintigtal regels verder in het verhaal weet Daan niet of hij in de hemel mag of in de hel moet. Hij ontmoet Petrus dan alsvolgt: „Achter het raam zat een man met een glimmend kaal hoofd televisie te kijken. Voetbal."
„Wolverhampton Wanderers tegen Sheffield Wednesday", zei een van de omstanders, „we zullen nog wel even moeten wachten voor we weten of we de

hemel in mogen. Want de heilige Petrus is dol op Engels voetbal."
„Hoe weet u dat?" vroeg een stokoude dame.
„Omdat ik dominee ben", zei de man, „als ik het niet weet, wie zou het dan moeten weten?" Hij ging zitten en schreef met zijn vinger in het zand, een raadselachtige manier van doen, maar

Door Theodor Holman

dat hoort nu eenmaal bij zo iemand zijn broodwinning."
Ik zou nu het liefst het hele verhaal overschrijven, want het is van een ontroerende schoonheid en voor een lezer als ik die van vluchten in mooie verhalen houdt, is dit briljantje van twintig bladzijden puur genot. Ik doe er zo enthousiast over, Hes, omdat ik het jammer vind dat dit verhaal door de uitgave als kinderboek, voorbehouden zal blijven aan kinderen.
Van Willem Wilmink verscheen deze maand ook nog een ander boek. Een dichtbundel, getiteld: *We zien wel wat het wordt.*
Ook hier van hetzelfde laken een pak. Het is uitgegeven als een kinderboek. Helaas, want dat is absoluut niet terecht. Ik weet dat de uitgever hier niet schuldig aan is, maar jammer is het wel. De gedichten die er in staan, zijn echt van grote literaire waarde.
Oordeel zelf. Het gedicht *Fotoalbum.*

Dat ik van mijn vader hou
doet moeder soms verdriet.
En dat ik van mijn moeder hou,
dat weet mijn vader niet.
Zo draag ik mijn geheimen mee
en loop van hier naar daar.
Nog altijd hou ik van die twee
die hielden van elkaar.

Het fotoalbum van toen ze trouwden,
ze kijken elkaar zo vriendelijk aan.
Nog niets van ruzies die komen zouden,
nog niets van de dag dat hij weg zou gaan.

Dat was zo rot in het begin,
dat heeft geen kind verdiend.
Nu heeft mijn vader een vriendin
en moeder heeft een vriend,
en alles went wel op den duur,
dan doet het minder zeer.
Maar soms, in een verloren uur,
pak ik dat album weer.

Dat fotoalbum van toen ze trouwden,
ze kijken elkaar zo vriendelijk aan.
Nog niets van ruzies die komen zouden,
nog niets van de dag dat hij weg zou gaan.

Willem Wilmink maakt al heel lang teksten voor kinderen en schrijft al heel lang kinderboeken. Af en toe krijgt hij een prijsje, soms wordt hem ook een prijs onthouden.
Wilmink is momenteel onze beste schrijver van boeken voor kinderen én volwassenen. Ook de beste dichter. Ik zou geen enkele objektieve reden kunnen verzinnen waarom zijn poëzie van een lagere kwaliteit zou zijn dan die van een Komrij, of een Nijhoff – dichters waar ik ook van hou. Komrij, zal, denk ik, nooit illustraties die duidelijk zijn bedoeld voor kinderen, onder of naast zijn poëzie rangschikken. Zijn „doelgroep", om maar eens een afschuwelijk woord te gebruiken, betreft niet de allerjeugdigsten onder ons.
Wilmink kiest daar zelf heel duidelijk wél voor.
Hij *wil* een schrijver voor kinderen zijn – ofschoon zijn gedichten zeker een sieraad zouden vormen voor de lijst van de gymnasiast. Ik geloof dat dat komt omdat Wilmink zelf nog een kind is.
Ik heb Willem Wilmink een keer gesproken. We hadden het toen over leeftijden. Over „absolute" leeftijden. Ik vertelde hem, dat ik het gevoel heb dat ik op mijn zestiende ben blijven stilstaan. Ik denk, voel en leef nog als een zestienjarige, ik hou ook nog van de muziek uit die tijd.
„Heb jij ook zo'n leeftijd, Willem?" vroeg ik.
Hij knikte.
„Ik ben nog elf" zei hij.

Jeugdboeken, geschreven door Willem Wilmink:

Bezorgde kinderen, Dicht langs de huizen, We zien wel wat het wordt, Het verkeerde pannetje, Het bangedierenbos, Ver van de Stad/Buurjongens, moord in het moeras. De boeken kosten alle tussen f 10,– en f 20,– uitgever: Bert Bakker.

Verkleedpartij

Ik had mij voorgenomen niet geëmotioneerd te raken over onze verhouding tot de kerk van Rome; zeker niet in het jaar van het pausbezoek aan ons land. In dat voornemen ben ik niet geslaagd. En ik achtte die afstandelijkheid toch zo veilig geborgen in het besef dat het anno 1985 te absurd is een Poolse primitief serieus te nemen, die in zijn boodschap aan de wereld impliciet overbevolking, honger en kindersterfte propageert!
Als landgenoten en mede tijdgenoten die van een andere gezindheid blijk geven, maar deel blijven uitmaken van de diktatuur waarvan hij de leider is, is dat een persoonlijke keuze. Ik begrijp die niet, het heeft voor mij iets van kollaboratie. Ik respekteer het wel, al was het alleen maar omdat we met zo velen, zo kort, met elkaar in een beperkte Nederlandse ruimte leven en gebrek aan respekt dat al gauw aardig kan vergallen. Uit deze opvatting kan gemakkelijk aan de zin van het bezoek van ons staatshoofd aan de kerkvorst van Rome worden getwijfeld. Zeker wanneer dit naar verluid een onderdeel is van de rituele dansen ter voorbereiding van zijn bezoek hier te lande. Wat, of juister gezegd, wie beweegt de vorstin die een demokratie vertegenwoordigt de hand van een diktator te schudden? Deze twijfel heeft niets te maken met de nog altijd door bepaalde kringen in ons land levend gehouden folklore dat een protestantse vorst, het hoofd van de katholieke kerk niet kan bezoeken, maar alles met de onbestuurbaarheid van demokratie naast diktatuur. De twijfel maakt plaats voor zekerheid dat dit bezoek op 28 maart aan het Vaticaan een misser was, toen de televisie ons beelden van de verkleedpartij toonde waartoe deze ontvangst protocolair aanleiding had gegeven.
Wie heeft de koningin geadviseerd als non voor Johannes Paulus II te verschijnen? Ze is het niet, heeft een partner, kinderen en een onmiskenbare charme, waarmede ze natuurlijk, open en vaak sprankelend in haar openbare verschijningen weet om te gaan. Waarom moest dat alles worden weggemoffeld? Waarom laat je haar in „godsnaam" in het zwart hooggesloten en laaggehangen bij een man verschijnen die meestal, zo ook bij deze gelegenheid, in een witte jurk gekleed gaat? Wat is de zin van zo'n verkleedpartij? Als het de bedoeling is geweest in het kontrast zwart-wit het grote verschil aan te geven tussen de kulturen die beiden vertegenwoordigen, dan zou enige uitleg geen overbodige luxe zijn geweest! Trouwens, er zal in feministische kring ook nogal wat zijn uit te leggen. Navrant was in ieder geval dat in dezelfde televisie-uitzending, waarin Beatrix als non figureerde, werd gezegd, dat de plaatsvervanger van deze diktator in Nederland. Simonis, had beslist dat een representante van de feministische theologie, een dissidente, niet in de gelegenheid zou zijn van haar denkbeelden aan de paus ter gelegenheid van zijn bezoek hier te doen blijken. In de herdenkingsmaand mei notabene!
De arrogante van deze masculine beslissing op dezelfde dag dat de vrouw die onze veertig jaar geleden bevrijde demokratie vertegenwoordigt bij zijn hoogste gezagsdrager op bezoek is, toont voor degenen die niet ziende blind zijn het ware gezicht van diktaturen. Men kan toch uit de bittere ervaringen op ons kontingent opgedaan met diktaturen van rechts en links in deze eeuw weten hoe niet zelden een uitgestoken hand met een slag in het gezicht wordt beloond?

Mr. C. M. van den Hoff (Driebergen)

Bedankt

Bedankt voor alle interviews met die fijne mensen zoals Zeldenrust, Arnoni, etc. elke maand in de Humanist. Heel inspirerend en bemoedigend om zulke denkwerelden te ontmoeten. Voor mij vormen ze telkens weer het hart van de Humanist!

N. B. Ravensbergen (Wolfheze)

Meieren over beieren

Het moet in het R.K. Heeze (N.Br.) wel een verdomde herrie zijn als de ongetwijfeld R.K. kerk(en) de klok(ken) la(a)t(en) luiden, afgaande op de berichtgeving van Ria Senders. Troost je, Ria. Anderen kunnen er ook wat van: klokken luiden is geen R.K.-unicum. A propos, heeft het klokgelui op de avond van de 4de mei je dan ook zo gestoord? Een klok heeft nu eenmaal een symboolfunctie. Zij is bovendien lang geen lelijk muziekinstrument. En wie daarmee wil spelen, hij ga zijn gang.
Humanisten van Nederland die het aangaat: hebben jullie echt geen grotere zorgen? Stop dan subiet met dat gemeier over het gebeier!

Cees Waage (Apeldoorn)

Deze maand in kwartslag

Maandag 17 juni praten vijf leraren met elkaar over hun vak. Is dat echt zo zwaar geworden, zijn de leerlingen zoveel lastiger dan vroeger of is het onderwijssysteem zo veranderd?
Maandag 24 juni praten zeven leerlingen met elkaar over leraren. Willen leerlingen alleen nog maar keet schoppen, of hebben ze toch maar liever een leiding met harde hand?
Kwartslag, iedere maandagavond: Nederland 2 van 19.17 tot 19.27 uur.

Vredeskampen

Ook dit jaar worden op Texel weer een aantal vredeskampen georganiseerd op de kampeerboerderij Bloen en Bos. Kamp I van 20 juli tot 27 juli, voor vrouwen vanaf 18 jaar. Thema: Vrouw in vrede, vrouw in onvrede. Kamp II van 27 juli tot 3 augustus, voor iedereen vanaf 18 jaar. Thema: Vrijheid, wat stel je je erbij voor?
De wijze waarop de thema's worden uitgewerkt hangt in belangrijke mate af van de inbreng van de deelnemers. Naast het programma zal er voldoende tijd zijn voor ontspanning en om van het mooie eiland Texel te genieten.
De kampen worden georganiseerd door de Doopsgezinde Vredesgroep. Deze organisatie is onder meer sterk betrokken bij het IKV, het Komité Kruisraketten Nee en de Beweging Weigering Defensiebelasting. Qua achtergrond varieert de samenstelling van deelnemers en leiding van atheïst tot kerkganger en alles wat daartussen zit.
Kampprijs: *f* 195,–. Voor opgave en informatie: Kampkommissie DVG, Holly Moors, Zwanebloemweg 22, 9753 JH Haren (Gr.), tel. (050)-343328.

Onderzoek weggelopen jongeren

Chris Wisse, een student van de Interfacultaire Werkgroep Homostudies, doet onderzoek onder weggelopen homoseksuele jongeren of jongeren die vanwege hun homoseksualiteit uit hun ouderlijk huis (of hun tehuis) zouden willen weglopen.
Jongeren kunnen (desgewenst anoniem) aan dit onderzoek meedoen, door in de maanden april en mei op *dinsdagen* van 10 uur 's morgens tot 8 uur 's avonds te bellen naar *Chris Wisse, 030-394459.* Mensen die weggelopen homoseksuele jongeren kennen, worden verzocht hen op dit onderzoek te wijzen.
Schrijven kan ook: Homostudies Utrecht, t.a.v. Chris Wisse, Trans 4, 3512 JK Utrecht.

HET ROMEINSE ONWEER VAN ROB TIELMAN

Het pausbezoek was vorige maand voor De Volkskrant aanleiding om op 7 mei een geheel katern te wijden aan „Het drama der Nederlandse katholieken". Vol overgave werpt de voormalige katholieke krant zich op een kwart eeuw katholicisme. Naast enkele boeiende verhalen en historische foto's is de bijlage ook verrijkt met een aantal gastcolumns. Behalve Jan Blokker (die het toepasselijk heeft over het „geelwitte gevaar") is ook ons aller voorzitter Rob Tielman van de partij. Onder de titel „Het Romeinse onweer" geeft hij puntig de verhouding aan tussen het humanisme en het katholicisme in Nederland. Hoewel de Vaticaanse donderwolk ondertussen weer is afgedreven, leek het de redaktie toch aardig om de column van Tielman in de Humanist op te nemen.

De verhouding tussen humanisme en katholicisme in Nederland is nogal ingewikkeld. In de meeste landen ligt het eenvoudiger omdat zij daar openlijke vijanden zijn. De katholieke kerk als zedenmeester heeft moeite met mensen die zelf zin en vorm willen geven aan hun bestaan. Humanisten in overwegend katholieke landen hadden en hebben het meestal erg zwaar te verduren, en het is dan ook niet te verwonderen dat het humanisme daar vaak een antikatholiek karakter heeft.
In de Nederlandse verhoudingen ligt dat genuanceerder. Na het anti-humanistische Mandement van 1954 is er geleidelijk aan over en weer meer begrip ontstaan. Vooral de beroemde discussies tussen de oprichter van het Humanistisch Verbond prof. dr J. P. van Praag en de Nijmeegse theoloog prof. dr Schillebeeckx (ook wel de Snip en Snap van de levensbeschouwingen genoemd) hebben daar in de jaren vijftig en zestig toe bijgedragen. Kerk en Humanistisch Verbond wisselden waarnemers uit bij Verbondsraden en Pastorale Concilies, en het menselijk zelfbeschikkingsrecht leek in katholieke kring te zegevieren.
Ondertussen zette de groei van humanisme en buitenkerkelijkheid door. Het aantal buitenkerkelijken steeg van 32 percent in 1966, via 42 percent in 1978 tot 45 percent in 1983. Het aantal humanisten van 7 percent in 1966, via 14 percent in 1978 tot 18 percent in 1983. Het aantal katholieken daarentegen daalde van 38 percent in 1966, via 33 percent in 1978 tot 29 percent in 1983. Maar los van deze cijfers werd steeds duidelijker dat aan het humanisme verwante opvattingen omtrent de gelijkberechtiging van vrouwen, homoseksuelen en ongehuwd samenwonenden, het recht op euthanasie, voorbehoedsmiddelen en zelfbeschikking onder grote groepen katholieken gemeengoed werden.

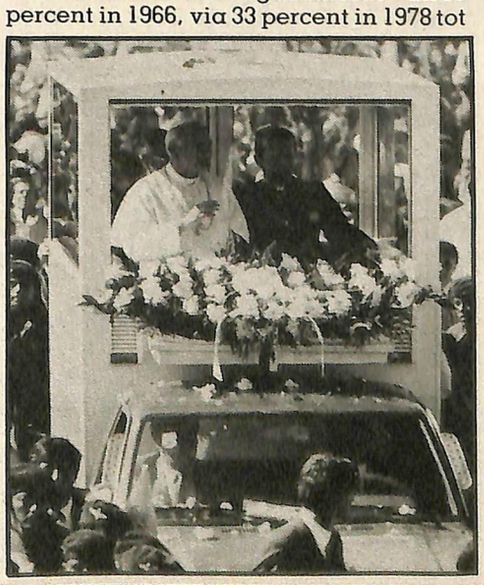

Er ontstond daardoor in katholieke kring vaak een soort vage mist, waardoor je als humanist niet precies wist waar je aan toe was als je met katholieke instellingen te maken had.
Het naderbij komend onweer uit Rome heeft aan die mist een einde gemaakt. Als humanist weet je eigenlijk niet goed of je daar nu blij mee moet zijn of niet. Aan de ene kant komen er nu vanuit de kerk duidelijke standpunten waar je het grondig mee oneens kunt zijn. Aan de andere kant kunnen die opvattingen een bedreiging gaan vormen voor allerlei verworvenheden in de Nederlandse samenleving en komen veel katholieken daardoor in de kou te staan.
Het Romeinse onweer werkt in ieder geval verhelderend: we weten weer waar we aan toe zijn met de katholieke kerk. Het zal veel mensen die zich nog katholiek noemen, dwingen om duidelijk te maken waar zij staan. Het is voor de Nederlandse samenleving als geheel te hopen dat ook deze contra-reformatie geen einde zal maken aan het menselijk zelfbeschikkingsrecht dat in deze lage landen terecht zo hoog opgenomen wordt.
Daarvoor is het wel noodzakelijk dat een einde komt aan de onverschilligheid die op levensbeschouwelijk gebied al geruime tijd hoogtij viert. Het ging mensen die zichzelf wilden zijn lang voor de wind. Daardoor zijn allerlei vrijheden en rechten schijnbaar vanzelfsprekend geworden terwijl die kennelijk telkenmale opnieuw weer bevochten en veilig gesteld moeten worden.

Hopelijk maakt het Romeinse onweer duidelijk dat wie koersloos is weerloos is. Degenen die de vrijheid van denken willen ringeloren zijn hecht georganiseerd. Wie de vrijheid lief is, moet niet machteloos langs de kant toezien maar samen met anderen verhinderen dat zedenmeesters het opnieuw voor het zeggen kunnen krijgen.

HET HV-GEBEUREN

Pausbezoek reden waakzaamheid

Het pausbezoek is niet geworden wat konservatieve katholieken ervan gehoopt hadden. Nederlanders hebben op massale schaal laten blijken weinig onder de indruk te zijn van buitenlandse zedenmeesters. Van humanistische zijde is duidelijk te kennen gegeven dat wat ons betreft niet getornd mag worden aan allerlei grondwettelijke verworvenheden. Er zal danook vanuit het HV samen met geestverwante groeperingen gewerkt worden aan de verdere voorbereidingen voor een wet gelijke behandeling die diskriminatie van vrouwen, homoseksuelen en ongehuwden moet tegengaan. De vrijheid van godsdienst mag niet misbruikt worden om met overheidsmiddelen te blijven diskrimineren in onderwijs, gezondheidszorg en welzijnswerk. Uitzonderingsbepalingen voor konfessionele instellingen zijn in strijd met het non-diskriminatiebeginsel in de grondwet. Het pausbezoek heeft in ieder geval duidelijk gemaakt dat de katholieke dogma's onverkort gehandhaafd blijven èn dat de meeste Nederlanders er niets voor voelen om voor deze Romeinse voorschriften te wijken.
Het hoofdbestuur heeft zich inmiddels verder voorbereid op het kongres en alles wat daarmee samenhangt. Door een dreigende subsidie-tegenvaller zal onverwacht toch nog extra druk gezet moeten worden achter reeds geplande fonds- en ledenwervingsakties. Er is een draagvlakverbredingskommissie ingesteld die op korte termijn in nauw overleg met de plaatselijke gemeenschappen akties gaat voorbereiden. Er wordt op alle leden en sympathisanten van het HV een beroep gedaan om de humanistische beweging te versterken in tijden waarin dogmatisch denkenden weer proberen het voor het zeggen te krijgen in Nederland. Voor goed tegenspel is een organisatie als het HV nog altijd onontbeerlijk.
In verband met de komende plaatselijke en landelijke verkiezingen heeft het hoofdbestuur de plaatselijke gemeenschappen gewezen op het feit dat de politieke partijen momenteel hun verkiezingsprogramma's voorbereiden. Aan de plaatselijke besturen is gevraagd aandacht te besteden aan humanistische verlangens zoals de landelijke bekostiging van humanistisch vormingsonderwijs. Zolang die bekostiging er niet is moeten de gemeenten over de brug komen.
Het hoofdbestuur heeft voorts er bij de gemeenschappen op gewezen dat de zogenaamde ,,Humanistische Partij" zich steeds meer begint te ontpoppen als een drammerige, haast agressieve en sektarische aktiegroep die ten onrechte bij veel mensen de indruk wekt alsof het HV er iets mee te maken zou hebben. Iedereen wordt verzocht in zijn of haar omgeving duidelijk te laten blijken dat wij niets met deze partij te maken hebben. **HV-voorzitter Rob Tielman**

Boottocht Biesbosch

Op zondag 23 juni organiseert de afdeling Rotterdam-Schiedam van het Humanistisch Verbond een boottocht naar de Biesbosch ter afsluiting van het seizoen '84-'85. Het bestuur van de afdeling Rotterdam/Schiedam hoopt dat velen van de gelegenheid gebruik zullen maken om een dag fijn uit te zijn. Verder is er alle gelegenheid om onderling eens nader kennis te maken, want ook andere gemeenschappen zijn uitgenodigd.
De tocht wordt gemaakt met de „Diane", een boot, die de afgelopen winter helemaal opgeknapt en vergroot is. Er is dus volop plaats voor iedereen. Naast leden van het HV zijn ook leden van De Vrije Gedachte, belangstellenden, vrienden, kennissen, buren en verdere familieleden hartelijk welkom.
De kosten bedragen *f* 40,– per persoon, kinderen tot 12 jaar half geld en kinderen tot 4 jaar gratis. Hiervoor krijgt u een boottocht van 10 uur 's morgens tot 6 uur 's avonds, aan boord een uitgebreide lunch en 2 konsumpties. Laat u niet weerhouden door de kosten; zijn er voor u problemen, dan zullen wij proberen te helpen.

U kunt u telefonisch opgeven op nummer 227038 of nevenstaande strook opsturen aan S. Veenstra, Pr. Fred. Hendrikstraat 9a, 3051 EM Rotterdam. De kosten kunt u overmaken op giro nr. 515055, t.n.v. de penningmeester van het H.V., Rotterdam, of aan boord betalen. Tot ziens op 23 juni!

Spronkels en plumpels op jeugdfantasieweek

De oude spronkel zette zijn pet wat dieper over zijn ogen, terwijl hij speurend rondkeek. Hij was plumpels aan het verzamelen, in de buurt van de Lindenhorst. Dat deed hij nu al jaren. Vaak echter vergat hij zijn belangrijke werk als hij door het raampje tuurde van dat huis. Er was altijd wat leuks te zien. Ook nu weer: daar zaten kinderen bij elkaar de gekste spelletjes te doen. Behoedzaam sloop hij naderbij. Dat was interessant! De kinderen speelden toneel, knutselden en frutselden en hadden vreselijk veel plezier.
Plotseling schrok hij op van een stem vlak achter zich. Zijn praast wiebelde ervan.
„Dag meneer!" Het was een meisje van een jaar of twaalf. Gewoonlijk hield hij zich verre van mensen – die toch niets anders deden dan zijn bestaan betwisten – maar dit meisje leek anders te zijn. Daarom verschoof hij zijn pet nog maar eens, rechtte zijn floenst en antwoordde flink:
„Ik ben geen meneer. Ik ben een spronkel."
Het was even stil, terwijl de mens en het wezen elkaar, wat verlegen, aankeken. Het meisje sprong van haar ene been op haar andere. „Ga toch niet steeds op mijn plumpels staan", vervolgde spronkel toen geïrriteerd, „nou kan ik ze straks allemaal uit gaan graven". Het meisje keek naar de grond onder haar voeten, maar zag niets. „Wij zijn hier een week lang bezig met spelletjes", zei ze, de opmerking negerend, „en we doen ook veel met fantasie. Bent u ook fantasie?" „Als je wilt dat ik besta, dan besta ik. En niet, dan niet." Na deze vreemde ontboezeming was het weer even stil. „Mensen hebben tegenwoordig geen fantasie meer. Dat is jammer."
Hij zuchtte maar eens diep. „Maar ja, wie weet. Wat nog komt, dat komt. Wat niet, dat niet! Heb maar veel lol m'n kind, en wie weet gaan jullie straks, na deze week, niet meer op mijn plumpels staan. Til je voet 'ns op."
Onder de verbaasde blikken van het meisje graaide hij een plumpel onder haar voet weg en spoedde zich toen naar het veilige bos verderop, zonder te groeten. Want hij blijft schuw en eigenaardig, die Spronkel!

Wil je ook wel eens een spronkel zien of plumpels zoeken? Fantaseer dan mee in de week van 27 juli tot en met 3 augustus, tezamen met allerlei anderen van 8 tot en met 15 jaar.
De deelnameprijs bedraagt *f* 235,– per persoon. Mocht de hoogte van dit bedrag onoverkomelijke bezwaren opleveren, dan is in overleg een kortings- of betalingsregeling mogelijk.
Een folder met verdere informatie en een inschrijfformulier kan worden aangevraagd bij het Humanistisch Verbond, postbus 114, 3500 AC Utrecht. Voor telefonische informatie kan je terecht bij Jos Koeter: 085-812810, of Hans Hartjes: 020-847414.

HOMOWERKGROEP HV BESTAAT VIJF JAAR

Dit voorjaar organiseerde de homowerkgroep van het Humanistisch Verbond voor de tiende maal een vormingsweekend over seksualiteit en relaties. Wat in 1980 als eksperiment begon, is uitgegroeid tot een evenement waar ieder half jaar zo'n zeventig mensen naar uitkijken. Deze weekends voorzien in een duidelijke behoefte bij een gevarieerd publiek: mannen, vrouwen, jongeren, ouderen, grotendeels homo, maar ook geïnteresseerde hetero's. Men stelt het op prijs om elkaar te ontmoeten in een humanistische sfeer.

Het tiende weekend droeg het karakter van een reünie en ook dit maal stond die typisch eigen sfeer garant voor een geslaagd samenzijn. Vele oude bekenden zagen elkaar terug in het Drentse Oosterhesselen, waar de ontmoeting werd uitgewerkt in verschillende themagroepen, variërend van praten over humanisme, politiek en over Aids tot spel- en zanggroepen.
Op dit tiende weekend bracht HV-voorzitter Rob Tielman in herinnering hoe de oprichting van de homogroep in 1979 niet overal met gejuich werd ontvangen in HV-kringen. Met als motief dat homo's welkom zijn in álle geledingen van het Verbond, werd het bestaan van een áparte homogroep door sommigen afgekeurd. Maar pluriformiteit in eigen kring kan op verschillende manieren vorm krijgen, stelde Rob Tielman. Het bestaan van eigen groepen voor homo's, vrouwen en jongeren is een zinnige zaak zolang er specifieke taken voor die groepen liggen en zij een open karakter hebben. Daarbij komt dat opvattingen over seksualiteit een sterk normerend karakter hebben. Ze zijn gebaseerd op centrale waarden die mensen in hun leven hanteren. Het zijn in Nederland altijd de kerken geweest die diskussies over goed en kwaad met betrekking tot homoseksualiteit hebben beheerst. Je zou bijna vergeten dat er ook een humanistische waardenaanpak bestaat. Een aanpak die uitgaat van het menselijke zelfbeschikkingsrecht.
Die zelfbeschikking van humanisten staat haaks op de christelijke opvattingen over een God die over het leven beschikt. Humanisten komen vaak uit op centrale waarden als persoonlijke vrijheid, eigen verantwoordelijkheid, lust en respekt voor elkaar. Dit in tegenstelling tot waarden als gehoorzaamheid en dienstbaarheid aan God, zelfopoffering en superioriteit. Het bestaan van de HV-homowerkgroep heeft ervoor gezorgd dat de kerken het monopolie op de ethische diskussies over homo's verloren. Dat is ook gebleken in de landelijke COC-werkgroep „Geloof en Levensbeschouwing", voorheen „Landelijke Werkgroep Kerken" geheten. Door de oprichting van de homowerkgroep in het HV werd het ook voor buitenkerkelijken mogelijk om in een niet-christelijke sfeer vormend en verdiepend met seksualiteit en ethiek bezig te zijn. Velen zijn of werden lid van het HV dat nu ook de vruchten gaat plukken van de homowerkgroep, aldus de HV-voorzitter.
Op diverse werkgebieden heeft het HV met homo's te maken. Bijvoorbeeld bij de geestelijke verzorging in het leger, gevangenissen, zieken- en bejaardenhuizen. Maar ook bij humanistisch vormingsonderwijs op scholen. Onlangs verzorgde de homowerkgroep een kursus voor raadslieden bij defensie, een nuttige service. Mét de weekends zijn dit de suksessen van de groep tot nu toe.
Maar er zijn ook zwakke kanten. De groep laat nog weinig een goed doordacht, eigen geluid horen als de maatschappelijke aktualiteit eigenlijk zo'n geluid vereist. De groep nam vorig jaar deel aan de Roze Front-demonstratie, eind juni. Veel verder kwam het niet. Op dit punt ligt een uitdaging om sterker voor de dag te komen. Zeker nu de Aids-verspreiding leidt tot ethische diskussies over wat homo's nog aan ruimte wordt gelaten, kan het HV niet zwijgen. Maar ook de gang van zaken rond de wet gelijke behandeling vraagt om kommentaar. Zo zijn er in de aktualiteit kontinu aandachtvragende zaken.
Twee maal per jaar brengt de werkgroep een Nieuwsbrief uit, waarin aandacht wordt gegeven aan aktualiteit. Het zojuist verschenen nummer bevat een opiniërend artikel van de redaktie over de ethische dilemma's rondom Aids. Op pag. 10 en 11 van deze Humanist kunt u dit artikel (met enige wijzigingen) lezen. De nieuwsbrief van de homowerkgroep is op aanvraag gratis te verkrijgen: HV-homowerkgroep, Postbus 114, 3500 AC Utrecht.

Bert Boelaars

GEMEENSCHAPS NIEUWS

Met de vakantie in zicht houden veel gemeenschappen een jaarlijks uitstapje of familiebijeenkomst als afsluiting van het seizoen. Onderstaand een aantal van deze aktiviteiten.

Amersfoort viert op zondag 9 juni om 10.00 uur het feit dat **40 jaar** geleden de voorloper van de gemeenschap, namelijk het Religieus Humanistisch Verbond werd opgericht, om precies te zijn op 7 juni 1945. Dat is ruim vóór de oprichting van het HV zelf, en dus ook van de overige gemeenschappen. Dit heuglijke feit wordt gevierd met een **feestelijke bijeenkomst** in de Eemgaarde, Dorresteinseweg 49 te Amersfoort. Gastspreker is **Rob Tielman**, algemeen voorzitter van het Humanistisch Verbond.

Eindhoven organiseert op zondag 9 juni vanaf 14.00 uur de **seizoenafsluiting.** Dat gebeurt in de vorm van wandelen, fietsen of een rondritje per auto in de streek ten noorden van Eindhoven. Bijeenkomst in het J. Pelswooncentrum, Geestakker 46 te Eindhoven en vertrek vanaf daar. Na afloop gezellig nakaarten in het wooncentrum.

Den Haag/Wassenaar houdt op vrijdag 14 juni een **kastelentocht.** Per bus gaat het naar Paleis Het Loo in Apeldoorn en Kasteel Doorwerth bij Arnhem. Opgave bij Anneke van der Noorden, tel. 070-455327.

Midden-Holland: als seizoenafsluiting vindt er een **natuurwandeling** plaats door het gebied van de **Reeuwijkse Plassen** op zondag 23 juni om 11.00 uur. Plaats van samenkomst: Het Wapen van Reeuwijk. Not. d'Aumérielaan 17 in Reeuwijk, ontvangst met koffie.

Noordoostpolder organiseert op zondag 23 juni vanaf 10.30 uur de **gewestelijke familiedag** voor Noord-West Overijssel. Ontvangst met koffie in de Gemeentelijke Technische school, Nagelerweg te Emmeloord. Daar spreekt **R. Horreüs de Haas** over zijn **Stenen Tijdperk-bestaan** in Zuidelijk Flevoland, toegelicht met dia's. Na de lunch is er een wandeling o.l.v. natuurgidsen door de gesteentetuin en het bos op het voormalige eiland **Schokland** en een bezoek aan het museum. Aanmelden vóór 10 juni bij o.a. W. v. d. Wijk, tel. 05214-1500.

Zuid-Limurg en **Midden/Noord-Limburg** organiseren samen op zondag 16 juni van 11.00 tot 17.30 uur een **boottocht** over de Maas en het Albertkanaal, te weten Maastricht-Luik v.v. In Luik kan de **vlooienmarkt** bezocht worden. Opgave bij Wim Moers, tel. 04494-50583.

Jac van den Oort

QUATRE-MAINS

Tekst: Koos Meinderts. Muziek: Harrie Jekkers

8. De goede moordenaar

Ik vlieg, nee ik zweef in een wolkenloze hemel boven een Engels landschap: grazige weiden en rijpe akkers, een lappendeken in hoogzomerse kleuren gedrappeerd over zachtglooiende heuvels. Vanuit de lego-dorpjes onder me klinken blij beierende kerkklokken. Ik begin te zingen: „Are you ready for the country?" De deuren van de huizen gaan open, er komen mensen naar buiten, steeds meer mensen. Verre geluiden dringen mijn droom binnen. De lucht begint te betrekken. Ik stop met zingen. De klokken klinken dreigend nu. Ik ben bang: de angst om te vliegen geeft vaart aan mijn val. Even later ren ik tussen duizenden mensen over een landweg die zich aan de horizon in tweeën splitst. Het begint te waaien. Grote zware druppels maken vlekken in het stoffige zand. Ik kijk omhoog, een bliksemflits verlicht de loodgrijze lucht. De aanrollende donder ontlaadt zich in een daverende klap. Rechtop zit ik in bed, mijn vriendin wordt wakker.
„Het onweert", zeg ik volkomen overbodig: een blinde kan het zien, een dove kan het horen. Een regen van hagelstenen roffelt op de dakpannen en slaat ketsend af tegen het slaapkamerraam. Ik trek mijn vriendin weg bij het raam uit angst dat de hagel door de ruiten zal slaan, maar er gebeurt niets. Ik zit erbij als een held zonder cirisissituatie. Het onweer hangt nu rechtboven de stad. Ergens, waar? in ieder geval dichtbij, slaat de bliksem in. Toen mijn ouders trouwden, hebben zij hun huis tegen brand en blikseminslag laten zegenen. Het had voldoende moeten zijn, hun geloof in Gods zegen was groot genoeg. Maar mijn moeder hield ervan op zeker te spelen of wilde ze misschien God een handje helpen? In ieder geval, telkens als het onweerde trok ze de TV-antenne eruit en borg ze het lemmet van het broodmes onder de broodplank. Door het raam zie ik dat meer mensen door het noodweer uit hun slaap zijn gerukt. Lichten flitsen aan, gordijnen worden opzij geschoven.
„Het lijkt het Laatste Oordeel wel", zeg ik en ik vraag me af hoe mijn droom zou zijn afgelopen. Welke weg had ik moeten gaan? De rechter naar de hemel? Of de linker naar de Hel?
„Waar zit je aan te denken?, vraagt mijn vriendin.
„Aan Piet van 't Wout."
Piet zat bij mij in de zesde klas. Hij irriteerde me, hij kon niet voetballen en bleef maar zeuren of hij lid kon worden van de Bende van de Zwarte Hand. Op een keer, zomaar zonder reden heb ik hem op de speelplaats op zijn gezicht geslagen. Hij viel achterover, midden in een plas. „Slappeling!", schreeuwde ik toen hij huilend naar de meester liep. Een dag later was Piet dood, geplet onder de achterwielen van een vrachtwagen. Ik had me nog nooit zo schuldig gevoeld, maar biechten dat eigenlijk ik Piet had vermoord deed ik toch maar niet. Tijdens de begrafenis durfde ik nauwelijks op te kijken. Vanuit mijn ooghoeken zocht ik steun bij de Goede Moordenaar op een van de laatste schilderijen van de Kruiswegstatie.
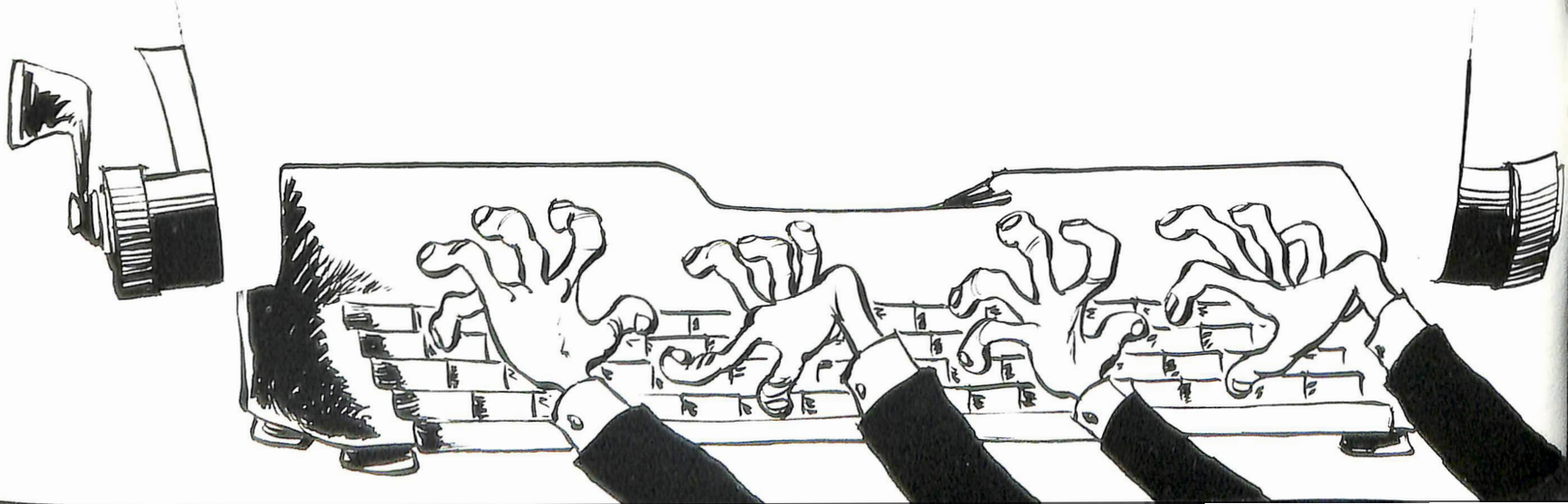
Het onweer neemt in hevigheid toe. De katten kruipen met verschrikte ogen weg onder het bed. „God gooit met hagel", zegt mijn vriendin. „Daar zijn die demonstraten tegen de Paus niets bij. „Je weet maar nooit", zeg ik. „Je weet maar nooit." En in een flits biecht ik voor de doodzonde uit mijn jeugd.